

TUK
TUP TKA
LOI

SUCI NUMBER

NR. 1-2

1938

SISU: ALGAVAKS KOHUSTUSTE HOOAJAKS — M. ANNUS /
ÕPILASKONNA 22-KS TÄHTPÄEVAKS — M. ANNUS /
KOOSOLEKUTE JUHATAMISEST — DIR. V. TUBIN / MÕNINGAID
PROBLEEME — L. LOONE / RAHVUSSOTSIALISMI TEKKIMISEST
JA ARENGUST SAKSAMAAL — K. SILLA / TÄNAPÄEVA SAKSA-
MAAST JA ITAALIAST — L. KRUSMAA / LÄBI ÖÖ — E. VASE-
MÄGI / OLEVIKU-NOORED JA VAIMNE KULTUUR — L. PEHK /
SUVINE ÄIKE — E. VASEMÄGI / AASTASADU TAGASI — E. KERA /
PORTREE ÕPILASEST — R. T. / EMAKE — L. MICHELSON / MEIE
KLASSI PINK JA TAHVEL JUTUSTAVAD — A. KÖDAR / KIDURAD
PÖLLUD — A. MIITEL / UUELE KOOLIMAJALE NURGAKIVI ASE-
TAMAS — L. PEHK / UUE KOOLIMAJA MÜÜRIDEL — L. KRUS-
MAA / HANDO MUGASTO LOOMINGUST — E. KERA / PAUL KE-
RES'EST JA TEMA SAAVUTUSIST — E. MIKKEL / HR. ED. AHAS
LAHKUS MEIE KOOLIST — E. KERA / KODUTÜTARDE SUVI-
KODUST VÕSUL — H. KIIK / KODUTÜTARDE LÖKKEST —
L. PEHK / SPORDIST — M. ANNUS / KOOLIELUST / KAAS
E. KERA'LT.

I L O L I

TARTU KOMMERTSKOOLI, III PROGÜMNAASIUMI, KAUBANDUS- JA
ÄRINDUSKESKKOOLI ÕPILASKONNA AJAKIRI.

Ilmub 6 numbrit õppeaastas.

IX aastakäik **54428** Oktoober 1938

Nr. 1/2 (47/48)

(27. 2. 40.) 544192
Algavaks kohustuste hooajaks.

On saanud sügis. Kätte on jõudnud meie kohustuste hooaeg. Ajaratas on jälle teinud täispöörde ja liigub vahetpidamata edasi; meie peame kiirustama, et mitte maha jääda. Algab jälle lõpmatu võidujooks, mis kestab kevadeni, millal saame teada, kui häid tagajärgi oleme saavutanud.

Kaasvõitlejad! Meid ootab töö nii kooli- kui ka isetegevuspõllul.

Tundes oma vaba energia küllust, tekib tung teda kuhugi mahutada. Kuhu paigutame oma ülevoolava jõu? Kus oleks kasulikem koht, parim maapind idanemiseks ja kasvamiseks?

Kaasvõitlejad! Eks ole see meile kõigile rõõmuks ja meeldivaks kohuseks kasutada oma vaba aeg kooli värvide all, õpilasingides töötamiseks. Meie energia on nagu kapital, mis ei kannu seistes mingisugust ka-

su; toob aga kahju, kui ei oska tema väärtust õigesti hinnata ja rakendada ta väärtusesannete täitmiseks. Töö viljakus oleneb sellest, missuguseile teile meie oma sihid rajame. Seepärast pidagem meeles: vääri on jätta oma tööjõudu kasutamata, kuid kuritegu on teda rakendada nn. õhumulide ülesehitamiseks.

Kaasvõitlejad! Seda ainsat õiget teed edasi. Töötagem armastusega oma vabal ajal meie arvukates õpilasingides, näidakem, et meie tõesti suudame iseseisvalt töötada, näidakem, et meie oleme esimese ellukutsutud õpilaskonna tublid järglased. Isetegevus arendab meid endid ning on auks ja uhkuseks meie armakssaanud kooli nimele.

Algavaks tööks püsivust ja jõudu!

Martin Annus,
Õpilaskonna esimees.

Õpilaskonna 22-ks tähtpäevaks.

Jällegi seisab meie õpilaste isetegevuse radadel uus kilomeetripost. Kakkümmend kaks pikka aastat tagasi süüdati õpilaskonna isetegevuse tuletungal, kanti läbi Kommertsgümnaasiumist ja ulatati nüüd meile.

Meie teame, missugune tähtsus on isetegevusel meile endile. Organiseeritud vabaharidustöö leiab vaevalt mõnd teist moodust, mille abil enesearendamist saaks nii mõjuvalt edendada kui neis väikesis rühmitusis — õpilasingides, mille usalduslik õhkkond pakub kõige suuremat võima-

lust mõtlemis- ja väljendamisvabadusele.

Meie õpilaskond on vanim Eestis. Meie eelkäijad, tookordsed tulihingelised noorurid, löid esimese õpilasingi, panid aluse isetegevustööle; meie oleme nende aadete edasikandjad ja arendajad. Kui juba tol ajal, s. o. kakkümmend kaks aastat tagasi tunti nii suurt tarvidust tegevusvabaduse järele õilasperes, et hoolimata kõigist takistust alustas õpilaskond tegevust „põrandaaluse“ õpilaserühmitusena, siis nüüd, kus meil

on laialdased võimalused teostada omal algatusel midagi, kus meil on palju soodustusi, nüüd teeks see meile kui õpilaste isetegevust esimesena ellukutsunud õpilaskonna järglasile häbi, kui meie ei suudaks enne algatatud tööd edasi kanda ja arendada.

Tänavu-aastane tähtpäev olgu meile õhutamiseks ja sütitamiseks, et kevadel võksime rahuldustundega tagasi vaadata tehtud tööle ja ütelda: meie oleme väärt oma tegevust jätkama uues ja ajakohases haridustemplis.

Martin Annus,
Õpilaskonna esimees.

Koosolekute juhatamisest.

Koosoleku ettevalmistamine.

Meie ajal on koosolekuil suur tähtsus. Paljud küsimused on sellised, mida ei saa otsustada üksikud isikud, vaid mille lahendamine kuulub suurema kogu kompetentsi. Sagedasti aga üksikud juhtivad tegelased ei taha ise lahendada keerulisemaid küsimusi, kuigi need kuuluvad nende võimkonda, vaid püüavad vastutust veeretada suuremale kogule. Nii tekib koosolekute rohkus, mis nõuab palju ajakulu, eriti siis, kui koosolekud tarbetult venivad pikale, kas sellepärast, et nad pole tarviliselt ette valmistatud, või jälle, et koosoleku juhataja ei saa oma ülesandega hakkama. Et koosolekute tööd muuta viljakamaks ja ära hoida asjatut ajakulu, samuti aga ka võimalikke juhuslikke otsuseid, selleks tuleks järgmisi asjaolusid silmas pidada.

1. Iga küsimus, mis koosoleku päevakorda on võetud, tuleb enne koosolekut põhjalikult ette valmistada koosoleku kokkukutsuja poolt. Nii peab iga organisatsiooni esimees või keegi teine, kellele see ülesandeks tehtud, juhatuse koosolekul arutusele tulevad küsimused enne põhjalikult läbi kaaluma ja siis esinema kindlate seisukohtadega, mis koosolekul muidugi võivad tulla sõelumisele ja tarbekorral ka muutmisele. Eriti tarvilik on aga, et üldkoosolekule juhatuse ei ilmuks kunagi ilma, et ta oleks päevakorral olevate küsimuste kohta võtnud oma kindla seisukoha. Kui koosolekul hakatakse arutama ettevalmistamata küsimusi, siis pole ime, et koosolek venib pikale, sõnavõtnud valguvad laiali ja, mis kõige pahem, otsused tehakse sageli juhuslikult.

2. Koosolekute töö ratsionaliseerimise mõttes on väga tähtis ka koosoleku juhataja isik, kes peab olema suuteline koosolekut valitsema ja asjaajamist juhtima minimaalse ajakulu ja maksimaalse tööviljakuse suunas.

Koosoleku juhataja peab olema:

- a. küllalt autoriteetne isik;
- b. tähelepanelik sõnasoojate, arutusel olevast küsimusest kõrvalekaldumise jne. suhtes;
- c. kiire mõtlemiss- ja otsustamisvõimega.

Soovitav on veel, et juhatajal oleks ka küllalt tugev hääl, mis on tähtis eriti suurematel ja elavamatel koosolekutel.

Koosolekud oma laadilt võivad olla väga mitmesugused: seltside üldkoosolekud, juhatuse koosolekud, rahva koosolekud jne. Käesolevas kirjutises ma käsitlen peamiselt organisatsioonide, seltside koosolekuid, eriti üldkoosolekuid.

Koosoleku kokkukutsumine.

Kokkukutsumise kord on harilikult ette nähtud põhikirjas. Koosoleku kutse peab sisaldama:

- a. koosoleku nimetust,
- b. koosoleku kohta ja aega,
- c. koosoleku päevakorda.

Kvoorumi kindlakstegemine.

On soovitatav tarvitusele võtta eriline üldkoosolekute kvoorumi raamat, kuhu iga osavõtja oma nime sisse kirjutab koosolekule ilmu des. See võib olla päris harilik vihik, või ka suuremakaustaline, kuhu märgitakse järjekorras koosoleku nime tus, aeg ja koht. Sellele n. ö. peal kirjale järgnevad osavõtjate nimed. Selline kvoorumi-raamat on otstarbe

kohasem kui harilikult iga koosoleku jaoks eraldi tarvitataav leht, mida talviselt pikemat aega alal ei hoita. Kvoorumiraamat asugu nähtaval kohal, näit. koosoleku-ruumi sissekäigu juures või jälle koosoleku-ruumis, juhatusel laual. Enne koosoleku algust kokkukutsuja küsigu, kas kõik koosolijad on oma nime kandnud kvoorumiraamatusse.

Koosoleku avamine.

Kui selgub, et põhikirjas ettenähtud kvoorum on koos, siis avab koosoleku kokkukutsuja koosoleku, nime-tades organisatsiooni liikmete üld-arvu ja koosolekule ilmunud liikmete arvu ja konstateerides, et vastava põhikirja paragrahvi põhjal koosolek on otsusevõimeline.

Päevakorra kinnitamine.

Selle järele koosoleku avaja esitab koosoleku päevakorra kinnitamiseks, mis sünnib hääletamise teel. Olgu tähendatud, et sageli esinev päevakorra täiendamine uute küsimustega ei tohiks olla lubatav. Koosolek võib vaid küsimuste arutamise järjekorda muuta või jälle mõnd küsimust päevakorrast ära võtta. Erandid võivad olla lubatud vähemal juhatusel, komisjonide jne. koosolekuil ja nimelt siis, kui kõik liikmed on koos.

Koosoleku juhatuse valimine.

Harilikult suuremail koosolekuil valitakse igakord koosoleku juhataja ja protokollija, kui see põhikirjas pole teisiti ette nähtud. Suurearvulise osavõtu juures on soovitatav valida vähemalt 2 juhatajat ja 2 protokollijat järgmistel põhjustel:

1. kui koosolek kestab pikemat aega, siis läheb juhatamine ja protokollimine ühel isikul raskeks;

2. kui juhataja tahab ise päevakorral olevate küsimuste kohta sisuliselt sõna võtta, siis on soovitatav, et ta vabaneks seks ajaks juhataja kohustest;

3. kui koosolekul esinevad mitmed erinevad voolud, siis kodurahu pärast oleks soovitatav, et juhatusel oleksid tähtsamate voolude esindajad;

4. koosoleku ajal võib tekkida vahejuhtumeid, mida kergem on lahendada mitmeliikmelise juhatusel.

Juhatusel valimise küsimus tuleb juba aegsasti enne koosolekut kokkukutsuja poolt läbi kaaluda juhatajate kandidaatide suhtes, nii et valik ei langeks juhuslikult vahest ebasobivale isikule, mis sageli kahjuks sünnib.

Koosoleku asjaajamise kord.

Kui on valitud juhataja (juhatajad) ja protokollijad, siis annab koosoleku avaja juhatusel üle valitud juhatajale, paludes ühtlasi ka protokollijaid asuda oma kohustel täitmisele. Algab tegelik töö vastuvõetud päevakorra järele. Juhataja loeb ette päevakorral oleva küsimuse ja annab sõna kõigepealt aruandjale, kes esitab juba varem läbikaalutud ja põhjendatud ettepaneku. Selle järele küsib juhataja: kes soovib sõna selle küsimuse kohta? Kui koosoleku juhataja tunneb sõnasoovijat, siis võib sõna paluda lihtsa käe ülestõstmisega. Koosoleku juhataja võib aga nõuda, et sõnasoovijad esitaksid oma soovi kirjalikult. See on eriti soovitatav siis, kui juhataja sõnasoovijat ei tunne. Juhataja märgib sõnasoovijate nimed ülesandmise järjekorras oma ees olevale paberile ja annab neile sõna selles järjekorras. Keegi ei tohi rääkima hakata ilma juhatajalt sõna saamata. Sõnavõtu ajal juhataja valvaku piinliku hoolega selle järele, et

1. ükski kõneleja ei kalduks kõrvale kõne all olevast küsimusest;

2. ei tarvitaks liigseid kordamisi;

3. ei tarvitaks sündmatuid ega haavavaid ütlusi;

4. ei oleks kõne ajal koosoleku ruumis lärmitsemist, segavat jutuaajamist, naermist jne.

Mis puutub vahelehuüettesse kõne ajal, siis ei ole sagedasti võimalik neid absoluutselt keelata ja ära hoida. Ometi ei tohi vahelehuüüded üle piiri minna, kõnelejat segada. Samuti ei tohi juhataja lubada, et kõneleja ja teiste koosolijate vahel tekiksid kahekõned.

Kui ette tuleb eespool nimetatud lubamatusi, siis peab koosoleku juhataja kõnelejat peatama ja süüdlasi korrale kutsuma. Seks otstarbeks on soovitatav, et juhatajal oleks kasutada kelluke. Iga kõneleja on kohusta-

tud otsekohe peatuma, kui juhataja helistab või hakkab vahele rääkima. Kui juhataja kahekordsele korralekutsumisega vaatamata kõneleja eksib eespoolmainitud nõuete (1, 2 ja 3) vastu, siis on juhatajal õigus temalt sõna ära võtta. Juhataja korraldustele ei ole kellelgi õigust vastu vaielda. Kunagi ei tohi koosoleku juhataja laskuda vaidlusesse koosolijatega. Kui koosoleku juhataja leiab, et hulk koosolijaid tema korraldustega rahul ei ole, siis võib ta panna hääletusele oma usalduse küsimuse. Kui enamus avaldab koosoleku juhatajale umbusaldust, siis on loomulik, et juhataja oma kohalt lahkuks, andes juhatajale teisele juhatajale, või valitakse uus juhataja. See kõik on aga äärmiselt ebasoovitav. Sellepärast tuleb juhatajaks valida selline isik, kelle juures niisuguseid asju ette ei tule. Nii on koosoleku juhatajal suured õigused, mida ta aga kunagi ei tohi kurjasti tarvitada.

Vajalisel korral peab juhataja kindlalt ja otsustavalt vahele astuma. Millal esineb see vajaline kord? Seda on raske määrata, siin peab määrav olema juhataja isiku kiire ja õige arusaamis- ja otsustamisvõime.

Sageli näeme, et koosoleku juhataja palub ja manitseb vahetpidamata koosolijaid korda pidada, mitte vahele rääkida, juttu ajada jne., kuid see kõik on asjata. Varsti ollakse nende manitsustega harjunud ja juhatajat ei panda enam tähele. Loomulikult ei ole siis enam juttugi koosoleku korraldustest käigust. Juhataja hoidugu selliseist alalisest manitsusist ja palveist. Võib mõnele vähemale mittesegavale vahelelühile või mõnede koosolijate tasakesi omavahel rääkimisele üldse mitte reageerida. Kui aga see muutub koosoleku käiku segavaks, siis tuleb juhatajal ka otsustavalt ja kindlasti üles astuda.

Kui koosolek muutub nii tormiliseks, et asjade arutamine võimatuks saab ja juhatajal ei lähe korda seda vaigistada, siis juhataja kuulutagu vaheaeg. Kui koosoleku uuesti alates meeled pole ikka veel rahunenud nii, et koosolekut võiks jätkata, siis ei jää

juhatajal muud üle, kui kuulutada koosolek lõppenuks. Samuti tuleb toimida siis, kui on näha, et võetakse vastu selliseid otsuseid, mis pole kooskõlas maksvate seadustega ja valitseva korraga ja juhatajal ei lähe korda neid ära hoida.

Ei ole loomulik ega vajaline, et üks kõneleja ühe ja sellesama küsimuse kohta piiramatu arvu kordi sõna võtaks. Mitu korda ühe küsimuse juures sõna saab, see ei ole üldiselt täpsalt kindlaks määratud. Koosolekute kodukordades lubatakse harilikult 2—3 korda ühele isikule ühe ja sama küsimuse kohta sõna võtta.

Faktilised või asjalikud märkused on selleks, et õiendada kõnelejate poolt esildatud ekslikke andmeid. Nad ei tohi muutuda küsimuste sisulisteks arutamisteks. Faktiliseks märkuseks antakse sõna harilikult pärast eelmise kõneleja kõne lõppu, väljaspool sõnasoovijate järjekorda.

Isiklikus asjas sõnavõttud on õienduseks, kui kellegi isikut on riivatud. Selleks saab sõna harilikult kõne all oleva päevakorra punkti sisulise arutamise lõpul.

Korra kohta võib saada sõna väljaspool järjekorda lühikesteks ettepanekuteks kõneaja piiramise, läbirääkimiste lõpetamise jne. kohta. Korra kohta tehtud ettepanekute kohta antakse harilikult sõna ühele poolt- ja ühele vasturääkimiseks, siis tuleb ettepanek hääletamisele.

Kui küsimuse arutamisel enam sõna ei soovita või on otsustatud läbirääkimisi lõpetada, siis algab ettepanekute hääletamine. On soovitatav, et kõik ettepanekud juhatajale esitataks kirjalikult. Igatahes on juhatajal õigus seda nõuda. Juhataja loeb ettepanekud ette. Enne hääletamist on mõnel pool veel õigus lühidalt sõna võtta hääletamise motiivide kohta: koosolija soovib põhjendada seda, miks ta hääletab poolt või vastu, või miks ta jääb erapooletuks. Siis paneb juhataja küsimuse selgel ja arusaadaval kujul, millele võib vastata „ja“ või „ei“-ga, hääletamisele. (Kui koosolijate poolt esitatud ettepanek ei ole küllalt selge, siis peab juhataja nõudma selle ümberredigeerimist.)

rimist. Kui ettepanek on seaduse või põhikirja vastane või ei käi arutusel oleva küsimuse kohta, siis peab juhataja keelduma seda ettepanekut hääletamisele panemast.) On ühe küsimuse kohta tehtud mitu ettepanekut, siis pannakse enne hääletamisele üldisemad, näit. küsimuse otsustamise edasilükkamine, juhatusesele või komisjonile kaalumiseks andmine jne. Arvude hääletamisel alatakse harilikult suurematest arvudest, tähtaegade hääletamisel — hilisematest.

Juhatusese või komisjoni ettepanekute kohta tehtud parandused hääletatakse enne neid ettepanekuid endid.

on hääletamise tulemused järgmised: 28 poolt, 25 vastu ja 5 erapooletut. On selge, et ettepanek pole saanud koosolijate enamust. Suuremail koosolekuil on soovitatav hääletelugejaiks nimetada isikuid koosolijate hulgast. Kinnine hääletamine sünnib kas sedelitega või kuulikestega. Kuna kuulikestega hääletamine eeldab vajalist sisseeadet, siis harilikult on tarvitusel sedelitega hääletamine. Hääletamissedelikesed olgu märgitud templita. Sedelite väljajagamine, ära korjamine ja häälte lugemine sündigu koosolekul selleks valitud isikute kaudu.

Georg Sander.

Põllul.

Muude ettepanekute hääletamine võib toimuda sisseandmise järjekorras.

Kui üksteisele vastukäivaist ettepanekuist üks on saanud vajaliku enamuse, siis pole tarvis teisi enam hääletamisele panna. Samuti muidugi langevad iseenesest ära kõik ettepanekud, kui on otsustatud küsimuse otsustamine edasi lükata.

Hääletamise viis.

Hääletamise viis on kas põhikirjas ette nähtud, või määrab selle koosolek ise häälteenamusega. Lahtine hääletamine toimub käeülestõstmise teel. Juhataja loeb enne hääled „poolt“, siis „vastu“. Tarbekorral ka nn. „erapooletud“. Erapooletud loetakse harilikult vastuhääletajate hulka. Seejärel tuleb neid mõnikord ka lugeda, et teada saada, kas koosolijate enamust on ettepaneku poolt või vastu. Näit.

Koosoleku juhataja peab valvama selle järele, et hääletamisest võtaksid osa ainult need, kel selleks on õigus. Kui on selgunud hääletamise tulemused, siis annab juhataja nad koosolekule teada, konstateerides ühtlasi, kas ettepanek on vastu võetud või tagasi lükatud.

Häälteenus.

Häälteenus on kas lihtne või nn. kvalifitseeritud. Kvalifitseeritud enamust ($\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$ jne. koosolijaist) nõuab harilikult põhikiri tähtsamate küsimuste otsustamisel (põhikirja muutmise, tegevuse lõpetamine jne.).

Liht-häälteenus mõiste ei ole küllalt selge. Selle all mõistetakse kord absoluutset, kord suhtelist enamust. Absoluutseks enamuseks tuleb lugeda üle poole koosolijate arvust. Näit., kui koos on

35 isikut, siis absoluutseks enamuseks on tarvilik vähemalt 18 häält. Relatiivseks enamuseks loetakse suhteliselt kõige suurem arv häáli, mis üks ettepanek on saanud, võrreldes teistele ettepanekutele antud häältega. Näit., koos on 35 isikut. Hääletamisel on 3 ettepanekut, millest üks on saanud 15, teine — 12 ja kolmas 8 häält poolt. Suhtelise enamuse on seega saanud esimene ettepanek. Kuid see ei ole enamus koosolijaist. Harilikult võetakse säärastel kordadel ette uus hääletamine, hääletades kõiki ettepanekuid poolt ja vastu. Vastuvõetuks loetakse see ettepanek, mis on saanud rohkem häáli poolt kui vastu. Kui kõigi ettepanekute poolthäälte arv on väiksem vastu-häälte arvust, loetakse ettepanekud tagasilükatuks ja minnakse päevakorras edasi.

Koosoleku lõpetamine.

Kui kõik koosoleku päevakorra punktid on läbi arutatud ja ettepane-

kud hääletatud, siis ei tohi juhataja unustada protokollide kinnitamise küsimust. Väiksematel juhatuse ja komisjonide koosolekutel kirjutatakse harilikult protokoll kohe valmis ja kirjutatakse alla koosoleku lõpul kõigi osavõtjate poolt. Suuremate koosolekute protokollid aga sageli ei valmi koosoleku lõpuks. Samuti ei ole ka vajalik, et kõik koosolijad igakord peaksid protokollile alla kirjutama. Sellisel juhul tuleb koosolekul enne lõppu valida teatud arv koosolijaid (näit. 3), kes hiljem protokollide kinnitavad oma allkirjaga. Peale nende peab protokollil kandma ka koosoleku juhataja ja protokollija allkirja.

Pärast protokollide kinnitajate valimist lõpetab juhataja koosoleku.

(Äratrükk ajakirjast „Kevadik“ nr. 1—2, 1938.)

Dir. V. Tubin.

Mõningaid probleeme.

Natsionaalsotsialism, fašism, autoritaarne kord, diktatuur — ikka ja jälle kuuleb tänapäeval neid mõisteid, kohtab ägedat diskussiooni kas nende poolt või vastu. Kaks suurt riiki Euroopas on loobunud demokraatlikest aluseist oma riigielu korraldamisel ja püüavad üles ehitada oma laostunud majandust ja riigielu uute põhimõtete järgi. Riigijuht ja valitsus toimivad igal juhul oma heaksarvamise järgi, üldsuse soove ei arvestata. Ja millised on tulemused? Saksa riigijuhid väidavad, et viie aasta jooksul olevat kaotatud 7,5 milj. töötatöölist, korruptiivsest erakapitalist olevat tehtud õilis rahvuslik kapital, riigimajandus olevat kindlustatud, erakondlikud kisklemised lõpetatud ja Saksa riigile olevat tagasi võidetud väärikas koht suurriikide peres.

Milline tundub olevat aga olukord erapooletu pealtvaataja silmis? Majanduslikul alal, tösi küll, on saavutatud mainimisväärset. Teostades riiklikku kapitalismi on suudetud va-

baneda mitmest kõrgkapitalismi pahest. Kuigi üldine elustandard on alla viidud, on näit. tööpoolest suudetud kaotada varem valitsenud kohutav tööpuudus. Kuid tõsiselt mõtlema paneb kolmanda riigi suhtumine inimsoo vaimseisse väärtusisse. Kogu riigi vaimne areng on reguleeritud. Teadus ja kunst peavad end painutama juhtkonna poolt loodud naiivsete, kuid vaimustavate lööklausete alla. Ajalugu uuritakse selleks, et näidata sakslaste üleolekut teistest rahvastest, usuteadus peab leiutama mingit aaria usku jne. Peagu kõik kriitiliselt ja loogiliselt mõtlevad pead on kõrvaldatud igalt juhtivalt positsioonilt, inimvõimu vaba areng on pandud kammitsasse. Kitsarinnalises fanatismis ja mõttevabaduse piiramises tundub nagu mingi uue keskaja lähenemist.

Erinevalt natsismist on Itaalia fašism suhtunud kultuuri väärtusisse suurema pieteediga ega ole vaimuelu nii kitsarinnaliselt piiranud, kuigi täielik vaimuvabadus puudub siingi.

Tundub, et fašism ja natsism siiski ei suuda rahuldavalt lahendada ummikut, millesse maailm on sattunud nii majanduslikul kui ka poliitilisel alal. Kuigi praegusel ajal enamvähem üldiselt on tunnustatud vajadus majanduselu korraldada plaanikindlalt, siis seejuures kindlasti ei tohi

takistada inimvalmu ja mõtte vaba arengut. Peab leidma mingi demokraatia vorm, mis suudaks kogu inimühiskonda rahuldada oma harmoonilise majanduselu ülesehitamisega, seejuures võimaldaks ühtlasi ka inimsoo vabal vaimsel arengul toimuda takistamatult.

L. Loone.

Friedrich Suur.

Turbarabas.

Rahvussotsialismi tekkimisest ja arengust Saksamaal.

Kuna Euroopa poliitiline olukord praegu on eriti pinevaks muutunud ja ka edaspidi järjekindlat pinevuse kasvamise tendentsi näitab, on kogu maailma tähelepanu juhitud Saksamaale. Saksamaad käsitletakse praegu võimsa ja sõjaväeliselt hästi organiseeritud Euroopa suurvõimuna, poliitiliste parteideta rahvussotsialistliku riigina, kellest sõltub Euroopa rahu ja poliitiline kaart. Selle riigi juhtlauseks on: üks riik, üks rahvas, üks juht. Poliitilise juhtimise teos-

tajaks on rahvussotsialistlik erakond eesotsas riigipeaga, kelle ametlikuks nimetuseks on „juht ning riigikantsler“ ja kelleks on otse diktaatorliku võimuga Adolf Hitler.

Rahvusotsialism, samuti ka tema juhid pärinevad Saksa rahvusluse ääremailt. Rahvussotsialismi eelkäijaks oli ainuke omapärane juudivastane poliitiline vool, antisemitism — „sotsialism lollide jaoks“. Juhtidest olid eelkäijaks ja pärast Hitleri mõjutajaiks Saksa rahvuslane Schönerer ja

antisemitlik sotsialist Lueger. Nende mõlemate poliitikute tegevus ei andnud aga soovitud tulemusi. Põhjusiks oli koostöö puudumine ja teineteisele vastutötamine. Hitleri suurimaks ideeks, ühtlasi ka Hitleri ja kogu rahvussotsialismi edu aluseks tuleb lugeda, et Hitler rahvusluse ja sotsialismi ühendas üheks rahvussotsialismiks.

Kui vaadelda rahvussotsialismi arengut, siis on see kogu aeg ühenduses Adolf Hitleri nimega. Nagu teatakse, pärineb Hitler Austriast. Ta tuli a. 1919 kehva maalisellina Müncheni, kus esialgu ühines ühe juudivastase ringiga. Tal tekkis poliitika vastu suur huvi. Algul pidas ühes teistega enamlusvastaseid kõnesid, kus Hitler oma miitingukõneleja ande avastaski. Tähelepanuäratava kõne pidas Hitler „Saksa Töölispartei“ koosolekul, mille järele ta nimetatud partei liikmeks kutsuti. Siit peale algabki Hitleri poliitiline karjäär. Osava kõnemehe ja veendunud rahvussotsialistina võitis ta parteis suure lugupidamise.

Varsti liitusid „Saksa Töölispartei“ veel mõned teised samasugused rühmad ja aastal 1920 tekkiski Rahvussotsialistlik Saksa Töölispartei. Algul oli erakond visa kasvama. Tegutsedes ühes monarhistidega, taitis Hitler 1923. aastal toime panna riigipöörde, mis aga ebaõnnestus. Katse eest mõisteti Hitler 5 aastaks vangi. Sel ajal elas rahvussotsialistlik erakond raskeid päevi. Hitlerile mõjus riigipöörde nurjumine rüsuvalt. Siiski suutis ta kõik teised juhid jälle lepitada, ja tema erakond hakkas suurenema, algul küll visalt, kuid muutus hiljem suurimaks erakonnaks. Huvitav on vaadelda Hitleri rahvussotsialistlikku parteid arvudes. 1923. a. oli Rahvussotsialistliku Saksa Töölispartei liikmeid 6000,

kuna 1933. a. tõusis see arv 17,2 miljonini. Ühes erakonna suurenemisega tõusis ka rahvussotsialistliku erakonna kohtade arv riigipäevas järjekindlalt, ja 1932. a. muutus rahvussotsialistlik erakond tugevaimaks erakonnaks.

30. jaanuaril 1933. a. kutsub Hindenburg Hitleri kantsleriks. Sellest päevast algab „Saksa revolutsioon“, millist nimetust küll väljaspool liialdatuks peetakse. Rahvussotsialistlik erakond pääses sellega võimule ja kogu Saksa riik muutus nüüdsest peale üheerakonnaliseks rahvussotsialistlikuks riigiks.

Ka järgnenud riigipäeva valimised andsid Hitlerile suure enamuse. Peale Hindenburgi surma ühendati ka riigipresidenti amet juhi ja kantsleri omaga. Sellest peale sai Hitler diktaatoriks. Tema tõeline ja väljapais-
te karjäär algaski siis. Kogu Saksa riigi, tema asutised ja samuti ka sõjaväe muutis ta ümber, nagu see peab vastama rahvussotsialistlikule riigile.

Võimule tulles asus Hitler kohe rahvussotsialismi eeskava täitmisele, mis juba 1920. a. Rahvussotsialistliku Saksa Töölispartei poolt valmistatud. Olulisemaid nõudmisi selles väga tähtsas eeskavas oli kõigi sakslaste ühendamine Suur-Saksamaaks, Versailles' ja St. Germani rahulepingute tühistamine, asumaade nõudmine jne., kokku koosnes nimetatud eeskava 25 punktist. Olles puhtsaksa liikumine, on ja jääb rahvussotsialismi esimeseks ülesandeks sakslaste ühendamine rahvuslikuks riigiks.

Üldjoontes on rahvussotsialism lihtne ja omane vaid sakslastele. Kõrgeimaks kollektiiviks peab rahvussotsialism rahvust, kuna fašism aga riiki. Rahvussotsialismi integraalne rahvuslus on väga sõjakas, tahes esile tõsta sõjalist, välist võimu.

Koit Silla.

Tänapäeva Saksamaast ja Itaaliast.

Kõikide silmad on praegu pööratud Euroopa südame poole, kus peitub ärevate poliitiliste sündmuste kolle — Saksamaa.

Kogu maailm jälgib suurima tähelepanuga Saksamaa poliitiliste sam-

mude suunda. „Anschluss“ Austriaga ja nüüd Tšehhoslovakkia sudeedisakslaste liitmine Suur-Saksamaa külge on sündmused, mis näitavad järjest Saksamaa võimu kasvamist Euroopas. Selle riigi välispoliitili-

sist sammudest ja ekspansioonitun-
gist oleme lähemalt ja pikemalt luge-
nud ajalehist.

Oleks huvitav ka lähemalt teada
saada Saksamaa sisemise elu ja töö
üle. Oleme palju kuulnud Hitlerist,
Saksamaa kõikvõimsast juhust ja riigikantslerist, tema noortest (Hitler-
jugend) ja muust. Kuid kõike ainult
üldisel kujul. Mida aga tegelikult
tehakse ja kuidas tegelikult elatakse
praegu selles kolmandas riigis, sellest
on üldsusel vähe teada. Küll huvi-
taks see aga kõiki.

Kui sain kuulda, et Saksamaalt on
saabunud Tartu keegi eestlane-üli-
õpilane ja et minul tuleb temalt pa-
luda intervjuu tänapäeva Saksamaa
üle, siis võtsin selle teate erilise hea-
meelega vastu. Olin ju ise ka vägagi
huvitatud selliseist küsimusist.

Juba järgmisel päeval peale selle
ülesande teadasaamist ruttasin koos
ühe klassivennaga hr. Laanes'e (nii
oli üliõpilase nimi) poole „audient-
sile“. Leidsime intervjueeritava kod-
dust. Juba esimene pilk sellele um-
bes 28-aastasele mehele ütles, et meil
on tegemist õige sümpaatse härraga.
Avaldasime oma soovi vestelda tema-
ga veidi Saksamaa elust-olust. Lõbu-
salt naeratades oli hr. Laanes valmis
meie soovi rahuldama. Kuid pikemat
juttu me sel korral ei saanud puhuda,
kuna selgus, et ta pidi mõneks tun-
niks kodunt ära minema. Kell ka-
heksa õhtul tulime uuesti. Mõne n. ö.
„sissejuhatava“ sõna järele olime pea-
gi huvitavas vestluses. Selgus, et hr.
Laanes oli veetnud stipendiaadina
kaks semestrit Saksamaal, kus ta õp-
pis vanafiloloogiat.

„Kuidas leiate olevat tänapäeva
Saksamaa linnad väliselt?“

„Pean ütleva, et leidsin need ole-
vat otse eeskujulikult nägusad ja
puhtad. Sakslane on piinlikku puh-
tust ja korda armastav. Huvitava
märkmena võib nimetada siinjuures,
et oma suurusele (maa-alale) vaata-
mata, on Berliin madalate majade
linn. Helsingis on kindlasti enam
7—8-kordseid maju kui Berliinis.

Väga hästi on suuremates linnades
korraldatud liiklemine. On olemas
neli linnavahelist ühenduse-pidamise
viisi: omnibusega, trammiga, Stadt-

Enn Kera.

Enne tormi.

bahn'i ja U-Bahn'iga (Untergrund
Bahn — maa-alune raudtee). Viima-
sega sõit on mugavaim ja see võimal-
dab ka kõige kiiremat ühendusepida-
mist.

Linnades võib märgata veel seda,
et igal pool on käimas maruline ehi-
tustöö. Kuna Saksa juht oli varem
dekoratsioonimaalija, siis pole ime, et
ta oma kunstimeelt rakendab igal
pool ja eriti just oma kauaaegses ko-
dulinnas Münchenis. Igal pool esin-
duslikemal tänavail lõhutakse maha
suured majamürakad, et neid asen-
dada moodsate parteihoonetega, ehi-
tatakse ümber terveid tänavaid ja
kvartaale. Eriti hoogus ehitustöö on
käimas Berliinis. Seal on isegi linna
läbistav jõgi viidud kilomeeter maad
eemale, kuhu talle on kaevatud uus
säng, seda selleks, et teha ruumi
ühele rahvakogumisteks ja paraadi-
deks määratud väljakule.“

„Mida teate rääkida Münchenist,
praegusest rahvussotsialismi pealin-
nast?“

„Praeguse kolmanda riigi peatä-
helepanu on pühendatud sellele lin-
nale. Seda on seni peetud kõige ilu-

samaks linnaks Saksamaal. Kuid nüüd ollakse ametis, et seda veelgi esinduslikumaks ja fassaadikamaks muuta. Seda muidugi esihoones ehitustega. Kuulsale Kuningaplatsile on ehitatud 1923. a. mässukatses langenuile kaks autemplit, kus päevad läbi peab valvet neli meest ja kus asetavad pärgi peagu kõik välisriikide diplomaadid, kes seda linna külastavad. Päevad läbi voorivad seal kohalikud elanikud ja sissesõitjad, tõstavad auvalve auks käe ja langenute auks mütsi, loevad nende nimesid hauatahvlitelt ja lahkuvad sama vaikselt ja tõsiselt kui tulidki.“

„Kas Saksamaal on valitsemas veel endine tööpuudus või ei?“

„Ei. Kui varemalt oli Saksamaal 7 miljonit töötut, siis nüüd neid enam ei ole. Töötatöölised on leidnud tööd vastseltrajatud suurtoöstustes ja hiiglamööduliselt väljaarendatud sõjaväes. Mundris soldat, nii arvavad natsionaalsotsialistid, on riigile kasulikum kui tänavail hulkuv noormees, kes logardiks muutumas.“

„Kuidas on organiseeritud Saksa koolinoored?“

„Juba eelkooliealisi, 5—6-a. nooreid võetakse vastu „Hitlerjugend'isse“ (HJ). Varakult tehakse noored tuttavaks mitmesuguste tehniliste küsimustega. Töötatakse väga palju koos ja valmistatakse esemeid pioneer- ja tehnilisel alal. Sellise väljaõppe juures pole imeksandav näiteks see, et algkooli lõpetanud noored tunnevad lähemalt raadio, telefoni jt. sisseseadeid. Kõigi võimalustega edendatakse sõjaväelist kasvatust. Eriti silmatorkaval kohal on riviõppus. HJ-sse võivad noored kuuluda kuni 18-ne eluaastani. Siis võivad nad edasi astuda SS-sse ja SA-sse (parteiorganisatsioonid).

Huvitav oleks siinkohal märkida, et pärast gümnaasiumi lõpetamist pole õpilasil enne võimalik edasi ülikooli astuda, kui pole läbi tehtud 6-kuine töölaager. See on kohustuslik nii tütar- kui ka poeglastele. Laager on tavaliselt 300 õpilasele (mitte segalaager!). Elatakse barakkides, igas barakis 15 isikut. Laagri kestel tehakse palju üldkasulikke töid. Poiste tööde hulka kuulub muuseas sookui-

vatamine, talutööde tegemine jne. Tütarlastel on eriti palju tegemist lehmadega ja majapidamisega. Laagris on olemas ka teoreetilised tunnid.

Töölaagrite mõtteks pole mitte töö tegemine, vaid seal õpetatakse tööd hindama ja austama (eriti käsitööd). Elades ja töötades koos tekkivat „Kameradschaft“. Samuti on töölaagritel veel see hea mõte, et nende kaudu õpitakse kodumaad tundma. Näiteks tuuakse kustki Müncheni ligidalt poiss-tüdruk Põhja-Saksamaale laagrisse või ümberpöördult. Selline olukord võimaldab silmaringi igapidi laienemist.“

„Kas leidub veel „Wanderselle“?“

„Jah. Neid on väga palju, eriti aga Lõuna-Saksamaal. Koolivaheajal tehakse nii jala- kui ka suusamatku, viimaseid mägedes. Pühapäev on mäestike elanikele täiel määral suusatamiseks mõeldud. Sakslastel kuulub suusatamise mõiste alla mitte nii nagu meil legendikkudel kihutamine, vaid just mägedelt laskumine.

Noortele jalamatkajaile on ehitatud väga palju nn. „Jugendherbergesid“ (noorte öömajad), kus matkast väsinud noored võivad väikese tasu eest öid veeta.“

„Kuidas õpilased suhtuvad poliitikasse?“

„Kõik õpilased on väga politiseeritud ja tunnevad kõiki probleeme, muidugi sellelt seisukohalt, nagu seda partei programm nõuab. Kõik muutuvad ägedaks, kui rääkida juutidest või Maailmasõja järel tehtud ülekohtust Saksamaa vastu. Noorsugu on aga riiklikus vaimus politiseeritud, ilma kriitikata.

Saksa noortele on selgeks tehtud juutide ajalugu ja nende vägivald on kõigile teada. Kõigist juudiküsimustest võib sakslastega rääkida kui asjatundjatega.

Sakslane — sakslaste eneste arvas — ei ole poliitikamees ega seltskonnainimene, vaid töökas isik. Tal polevat seda pealetikkuvust, mis on omane juudile. Samuti pole sakslane kõnemees — ta on aga küll teadusemees.“

„Mida lähemat võiksite juudiküsimuse kohta öelda?“

Koit Silla.

Õö merel.

„Mis puutub juudiküsimusse, siis peab ütleva, et ka kõige verisemate Saksa riigikorra vastaste seas on olemas juudivastaseid. Sakslased vihkavad neid tõepoolest kõik. Viimasel ajal on juutide elu-olu muudetud tublisti kibedamaks. On juutidele keelatud ülikoolis õppimine, ametiasutistes, mida juhivad aarialased, ei tohi nad töötada ega aarialastega abielluda. Seni sõlmitud abielud aarialastega tuleb tühistada(!). Vastava seaduse järele peavad kõik juudid oma äriakendele panema sildi: „jüdisch“. Juutide rohkust Berliinis tõendab näiteks asjaolu, et Berliini elegantsemas ja nooblimas äride tänavas Kurfürstendamm'il oli alles iga kolmas või neljas äri sakslaste oma. Kõik teised ärid kuulusid juutidele.

Isegi koolilektüüri hulgas leidub selline raamat, mis käsitleb muuhulgas juutideküsimust huvitavas valguses, see on nimelt: „20. sajandi müüt“. Selles raamatus tuuakse esile kõik kristluse (oli ju Kristus juut!) pahed ja puudused.

Usupaganlust propageeritakse peaaegu ametlikult. See peab juutidele keelatud usu, kristluse välja tõrjuma. Muidugi on see üdini juudivaenuli-

sest valitsusest üsna loomulik, teiselt poolt aga riiklikult äärmiselt kardetav, sest usu tagakiusamine toob sageli kaasa usulise fanatismi, pealegi on Lõuna-Saksamaa umbes 75% katoliiklik ja tunnistab maapealsetest kõige kõrgemaks siiski paavsti Vatikani, mitte oma poliitilist juhti. Ristiusul on seal riigis halb seisund. Budapestis oli hiljuti mingisugune kirikutegelaste kongress, kuhu aga Saksamaa katoliiklasil keelati minna.“

„Mida on veel erilist keskkoolide õppekavas?“

„Nagu juba möödaminnes nimetasin, õpitakse ja uuritakse väga palju rassiküsimusi. Selle tõttu peavad tagaplaanile jääma muud küsimused. Kõik õpilased on informeeritud uusaaja sündmustest. Samuti arheoloogiast ollakse huvitatud. Praegu näiteks iga sakslane teab, et kreeklaste Achilles oli blondjuukseline ja siniste silmadega (aarialane!!). Ka tehnilisi asju õpitakse koolis palju. Ja nende kallal töötatakse erilise andumusega. On ju sakslasil praegu tehnilisest kaadrist suur puudus ja järelkasvu on vaja.

Erilist rõhku pannakse ka muusikale. Rahvas, peamiselt noorsugu on muusikas asjatundlik, kuna käiakse meist palju rohkem kontsertidel.

Väikese vahelülina võrks märkida siinkohas veel seda, et Saksa algkooli I klassi õpilased peavad kõik oskama ujuda ja et juba algkooli esimestest klassidest alates on nädala tunnikavas 6 võimlemistundi — seega igal päeval 1 tund.“

„Kas võiksimme kõrvutada kuidagi eesti noori moraalse tasapinna suhtes saksa noortega?“

„Moraalsuse mõiste on relatiivne. Mis meil võib lubatud olla, võib Saksa olla keelatud. Kuid siiski peab ütleva, et saksa noorsoo moraalne tase on madalam kui meil. See ilmneb näiteks selles, et Saksa noorsugu võib kaunis vabalt liikuda kõrtsides ja muis sellesarnaseis paigus. Kuna sakslastel kõrtsid on sageli ka söögi-majadeks, siis on ka osalt põhjendatud ja arusaadav, miks liigutakse niusuguseis kõrtsides.

Pea eranditult kõik sakslased joo-

Friedrich Suur.

Trepp jõkke.

vad õlut — see on vist meile kõigile juba teada.“

Kuna oleme ju ise ülikoolilinna elanikud, huvitaks meid teada saada lähemat ka Saksamaa ülikoolide ja üliõpilaste kohta. Pöördusin siis vastava küsimusega hr. Laanes'e poole.

„Vaatomata sellele, et Saksamaa ülikoolide arv on suur, on ülikooli astujaid väga vähe. Berliinis näiteks pole kaugeltki enam niisugune üliõpilaste arv kui varemadel.“

„Mis on üliõpilaste arvu vähenemise põhjus?“

„Arvan, et seal ei peeta enam kõrgemat haridust oluliseks. Piisab keskharidusest ja tehnilisest väljaõppest.“

„Kuidas on organiseerunud üliõpilased?“

„Korporatsioonid on Saksamaa ülikoolide juurest kaotatud. Küll on aga olemas nn. „Kameradschaft'id“. Need kuuluvad siis omakorda „Reichstudentenbund'i“. Puhas „Studentenleben“ on kadunud. Küll on aga säilinud vehklemine. See on üldse

väga levinud ja populaarne spordiala. Vehklemine kasvatab mehist meelt ja julgust. Ollakse uhked, kui nägu on täis mõõgaarme.“

Mis puutub veel ülikoolisse, siis võib veel märkida seda, et Saksamaa ülikoolide õppejõudude kaader on väike. Põhjus: paljud juudid ja parteiga mittesobivad teadlased, kes varemalt olid õppejõududena töötanud, on välja „pukseeritud“. Sellest on siis tingitud õppejõudude vähesus. Professorid on kaunis sagedasti ülikoolis väga noored, sageli 27—30-aastased.

Huvitav on see, et võõrale tänaval liikudes osutub võimatuks eraldada üliõpilasi kui ka gümnaasiumiõpilasi teistest noortest. Üliõpilasil puuduvad „teklid“ ja gümnaasiumiõpilasil välised eraldusmärgid. Siin on põhjuseks see, et ülikoolis ja gümnaasiumis õppimine on võrdlemisi kallis ja kaugeltki mitte kõigile kättesaadav; et mitte lasta välja paista rikaste vanemate lapsi kehvade vanemate lastest, kes ei käi eelpoolmainitud koolides, sellepärast pole ühist vormi ega peakatet.“

Tegin nüüd oma küsimuste seerias väikese pöörde ja viisin jutu poliitilisemale teemale.

„Kuidas suhtub saksa rahvas sõjasse?“

„Eriti noored on sõjavaimustuses. Vanemad inimesed aga on teissugusel arvamusel sõjast. Võib öelda, et nad on sõja vastu. Eriti selgelt ilmnes see siis, kui toimus suurem saksa sõjavägede läbimarssimine Berliinist. Oodatud vaimustuse ja ovatsioonide asemel sisendas vägede liikumine rahutust ja muret inimesisse. Isegi kohkunult jälgiti neid sõjalisi ettevalmistusi. Sakslased ise lausuvad: „Meil on liiga hästi meeles nälgi, mis oli 20 aasta eest!“ Kuidas mõtlevad selle küsimuse üle ametlikud ringkonnad, on erasikuil võimatu teada saada. Kuid siiski on huvitav ühe saksa sõjaväelase ütlus: „Meie juht (Hitler) on suure Maailmasõja ise algusest lõpuni kaasa teinud — ja inimene, kes ise on kõiki rinde õudusi näinud, hoidub sõjast viimse võimaluseni.“

Kuna enne meie vestluse algust selgus, et hr. Laanes on käinud ka Itaalias, palusin teda nimetada huvitavat sellest riigist.

„Ei ole vist ühtegi teist maad Euroopas, millel oleks nii palju külgetõmbejõudu kõigile rahvaile kui Itaalia. Juba Itaalia nimi tähendab meile ihaldatavat sooja lõunamaad, kus õitsevad ja valmivad sidrunid ja apelsinid ning kus kütavad inimeste meeli soojad Vahemere tuuled. Itaallane — see tähendab meile ägedat, lärmikat, tõmmuverelist lõunamaalast, kes on oma kirglikkude silmadega ja kõlava häälega meie maitsele alati ilus.

Minu teekond Itaalias viis mind läbi vahelduva maastiku Rooma poole. Talupoeg seal ei ela jõukalt, põldu küntakse tavaliselt koguni lehmadega ja vahetevahel võib isegi näha, et kogu pere on rakendatud adra või äkke ette; kuid oma maja ehitab ta kindlasti kuhugi ilusale kaljurünkale ja õuevärava kaunistab maalitud vaasidega.“

„Mis puutus Teile kõigepealt Rooma saabudes silma?“

„Rooma saabunud, pidin esimest tutvust tegema väga „abivalmite“ pakikandjatega. Saad neist lahti, on järg postkaartide ja linnaplaani müüjate käes. Nendega on lugu kibedam, pakuvad linnajuhte igas võimalikus keeles, kiidavad täie veendumusega oma kaupa. Minul oli ühega neist pikem „jutuajamine“. Pakub oma kaupa kümne liiri eest, pakun omalt poolt vastu kuus liiri. Ringutab käsi ja ahastab, et kas olete hull, vaadake, ehtsad ülesvõtted, mitte trükitud — ja alandab hinda ühe liiri võrra. Mõne minuti pärast on nõus seitsme liiriga. Kui ma veelgi järele ei andnud, siis pajatab, et kas olete tudeng, et niipalju tingite. Aga andis ära kuue liiriga, ainult ühe sigareti noris lisaks. Niisugune piasiasjade müümine on suurele hulgale ainsaks elukutseks ja neid võib leida igal tänavanurgal.

Vana-Rooma suurim luuletaja on kirjutanud read, mis võtsid kokku terve Rooma ülesande maailmale: „Raiugu teised rahvad marmorist sulavaid vorme, puurelgu targemini

maailma küsimuste üle ja mõõtku tähtede teid, sina, Room, pead heitma alla rahvaid, halastama alandlikkudele ja karistama tõrkujaid.“ — Need värsid tulid mulle meelde, kui kõndisin läbi linnaosade, mis oma välja-kaevatud varematega annavad tunnistust möödunud vägevusest. Room oli saamatu mõttetarkuses, kuid tal oli põhjust püstitada hiiglasuuri võiduvärvaid väepealikuile igaveseks auks. Kõndides mööda Forum Romanumist, nägin mängimas kuumendava päikese käes lapsi, aimamata, et samad kivid, mis nüüd mängu juures heaks peidupaigaks, on maailma kõige tugevama riigi hiilgeaegade tunnistajad.“

„Kuidas elavad itaallased Roomas?“

„Keskmine või vaesepoolne roomlane, eriti keskaegseis linnaosades, kus tänavad paar meetrit laiad, elab tänaval. Pisikese töö- või pesukoja kaupluse ukсед on tihti sama laiad kui ruum ise; ukсед on alati avatud. Kogu töö ja tegevus sünnib enamjaolt tänaval. Ma ei soovita küll kellelegi esimestel Rooma päevadel nende keskaegsete linnaosadega tutvuda, muidu võib jääda maailma väärrikamast linnast mustlaslaagri mulje. Kuna suur hulk rahvast peab elama rapaseis urkais, on väga palju neid, kes on ehitanud endile kõige toredamad marmorpaleed kauniste terrasside ja fontäänidega, kus iga viimane pisiasi on ehitatud suurte kunstnikkude plaanide järgi.

Praegu kavatsetakse püstitada Mussolini kuju, mis tuleb 80 m kõrge ja millel näiteks iga sõrm on suurem kui täiskasvanud inimene. Olgu seegi üks näide roomlaste vägevaist ehitusist.“

Nii juteldes oli märkamatult saabunud hiline öötund. Kuna olime juba küllaldaselt saanud teada üht-teist huvitavat hr. Laanes'elt, tänasime teda südamlikult meile osutatud tähelepanelikkuse eest.

Sõbraliku käepigistusega jätsime hr. Laanes'e jumalaga. Pea täis mõtteid möödunud konversatsioonist, käes märkmik, astusin koos klassivennaga mustavasse õhe.

Ludvig Kruusmaa.

Läbi öö!

Öö vaiksena laskub mu üle,
Männikroonides sosiskleb tuul.
Ilm udule avanud süle,
Lind uinumas metsapuul.

Kuldseid tähti taevafoonil
Läbi puude näen vilkuvat,
Kuu kahvatul, kollakal toonil
Nüüd jõkke näib helkivat.

Miks kustuvad vilkuvad tähed
Ja kahvatub kollane kuu?
Taevas hõljuv pilveke läheb
Ning ügedalt sosiskleb puu.

See on ju eha valgus,
Õrnroosakas, kahvatu.
See on ju hommiku algus —
Siuksub lind, vast-ürganu.

Õhku läbistab tiibade sahin.
Kes lendab nii hilisel ööl?
Ehk varese tiibade kohin?
On ta praegu röövimistööl?

Öö vaiksena laskub mu üle...
Metsas häälitseb üksik lind.
Miks uni ei tule, ei tule,
Miks roosatub taeva pind?

Ellen Vasemägi.

Oleviku-noored ja vaimne kultuur.

Noorsoos seisab riigi tulevik. Et see võiks kujuneda paljutöotavaks, peab riik kasvatama kindlavaatelisti, vaimliselt kõrgel tasemel seisvaid noori.

Ja nüüd küsimus — kas see on andnud tulemusi? Osalt küll. Meie noortest suurem osa on saanud kesk-koolihariduse, seega saanud mõjustusi koolilt. Kuid kahjuks paljud läksid koolist läbi, ilma seda kaasa võtmata, mida kool pakkuda tahtis. Sellest on kahju. Ja kui vaadata, kuidas suhtutakse vaimuelu avaldustesse, siis näeme, et käiakse tõesti palju teatris, kinos, kontsertidel, loetakse palju ja just head kirjandust. Koolides on õpilased koon-dunud igasugustesse vaimsete sihtidega ringidesse, aatelistesse organisatsioonidesse, ja armastatakse vaiel-da populaarteaduslike küsimuste üle. See kõik on väga huvitav ja näib, nagu oleks meie noored vaimsetl kõrgel tasemel, kuid kahjuks see on pettepilt. Ei suudeta täiel määral süveneda ringide sihtidesse, ollakse

liialdatult paatoslik. Teatris käiakse sageli vaid poseerimiseks, mitte vaimse elamuse pärast, mida seal pakutakse. Ma ei taha muidugi ütelda, et lavateosest või muusikapalast midagi aru ei saada, ei, kuid see jääb kõrvalasjaks. Millal jõuame niikaugele, et teatrisse minnakse tõesti kunsti pärast?

Samuti loetakse palju kirjandust, ajalehti, ajakirju. Aga kui saadakse kätte mõni põnev seiklusjutt, siis lausa „neelatakse“ seda ja tunnustatakse enesele salaja, et on ikka tore-dam kui too laureaat. Teiste ees tahetakse näida asjatundjana ja kiidetakse mõnd head raamatut taevani, mis jälle on võlts, kuna isegi parimat kirjandusteost tuleb lugeda kriitikaga.

Muidugi ei ole see maksev kogu noorsoo kohta, kuid püüan anda üldpilti. Tänapäeva noorus on iseene-sest positiivselt hingestatud, kuid pole veel küps vaimukultuuri täiel määral vastu võtma.

Aga tänapäeva noored ja religioon?

Kas tunnustatakse kirikut ja usku jumalasse kui niisugust? Siin jagunetakse kolme rühma: 1) kes eitavad jumaluse olemasolu, 2) kahtlejad ja 3) tõsiselt veendunud usklikud. Suuremalt osalt — kahjuks! — kuulub meie noorsugu kahtlejate hulka. Põigeldakse kõrvale otsese vastuse eest ja jäetakse niiõelda teiseks koraks. Tuleb omandada kindel seisukoht. Usueitajad aga ei ole veel kaugeleki alaväärtuslikud inimesed, vaid sageli just vaimselt kõrgemal seisvad isikud, kes, juureldes selle küsimuse kallal, on tulnud otsusele, et usk, mis ignoreerib kogemusi, on risti vastu teaduse väidetega, on vastuvõetamatu. On aga ka teisi, kes suurustledes hoopivad, et nad ei usu midagi.

See on juba hoopis midagi muud ja niisugused inimesed võivad küll sageli olla alaväärtuslikud. Mis puutub tõsiselt-usklikesse, siis on neid kahjuks väga vähe. Ma ei räägi praegu neist, kes kergemeelselt toonitavad, et usuvad ja käivad paar korda kirikus. Niisuguseid on palju. Aga räägin noortest, kes oma isikliku veende põhjal usuvad, kes suudavad süveneda ususse ja ammutada sealt uut jõudu. Ma ei taha siia liigitada neid, kes mingi kehalise vea või õnnetuse tõttu eralduvad teistest ja otsivad rahu usust. Neid on juba rohkem. Kuid terveid, tugevaid, elurõõmsaid noori tuleb kiriku rüppe harva.

Selles asjas ei tohiks olla aga mingit kahtlevat seisukohta — kes julgeb, eitagu, kes suudab — uskugu! Aga ei või ka nõuda noorelt, kes on otsimis- ja kahtlusajajärgus, kindlat otsustamisvõimet igas asjas. Milles kord noor inimene on veendunud, võib talle varsti näida teissugusena.

Kahju siiski, et veedetakse nii palju aega kurameerides ja lõbutse-des. Tuleks rohkem pühenduda seemise mina väljaarendamisele, arendada enesekriitikat, õppida tundma teisi.

Kõigele sellele vaatamata on tänapäeva noorsoos paljugi positiivset ja ta seisab samuti kõrgel kui vanem generatsioon oma nooruspäevil.

Linda Pehk.

Suvine äike.

„Kae, kepsutava ja tunneva rõõmu nagu latse,“ naeratas perenaine tallekesi vaadeldes.

„Eks nad latse ommagi! See om imelik, kuis nad nii kepsu lööva!“

„Eh, eh! Rõõmu täis!“

„Ah et rõõmu täis! Noh, ikke ikke! Aga, peremees, täänpäe tuleb ägetat äikest. Kae, mis sääl om. Taevas om nii must kohe, et irm nakas kaeda!“ lausus sulane.

„Näta om. Mis siis nüüd tetta. Koplilumgu man omma kuiva haina.

Nii oles vist vaja kokku panna?“ mõtiskles peremees kuuldavalt.

„Oles jah!“ vastas sulane.

„Kedagi! Võta siis rehad ja nakame minema.“ Sulane sammus aida poole ja vaatas ise mureliku näoga taevast.

Koplis olid heinad peaaegu parajad kuivad. Vähe veel tahtsid kuivada. Peremees katsus heinu ja sõnas:

„Tea, kas pannagi teist kokku. Ehk ei nakka satama... Oles imelik, kui

naaber saas teada, et ma nakse puulmärgi hainu lattu aama ja pärast esole vihma koskil.“

„Mis, es ole koskil! Eks sa kae esi, kos om pilv! Õkva potisinine!“ hurjutas sulane.

„Tea kedagi, kas panna kokku või mitte!“

„Paneme ikka kokku!“ naeratas nüüd tüdrukki. Sulane hakkas riisuma.

„Piitre! Paganapihta sa niimoodu jandad. Äkki ei nakka viil satama, mes ma siis tiin.“

„Ei nakka, siis ei nakka. Eks pärast või jälle laiali ajada.“

„No mes sis nii palju taga jannata. Pane kokku ja jälle nakka lahutama. Om häda!“

Tuul tõusis tugevaks ja päike kadus pilve taha. Heinatutid keerlesid õhus ja hele välk sähvatas korruga pilvede vahelt.

„Peremees, ma üteli joba, et nakkas sadama. Nakkame riisuma. Parem karta kui kahitseda.“

„Aga kost sa õkva tiid, et ta siia tuleb, ehk läheb viil müüda!“

„Ei lähe! Äike joba siin, kos ta sul enam müüda läheb!“

„Aga ega vihma viil ole!“

„Vihma, vihma! Mis sa sellest vihmast viil uutma nakkad. Kraabime kokku ja asi hää!“ ägestus sulane peremehe pikalisuse üle ja hakkas loogu võtma. Kuivad heinad sahisesid.

„Piitre! Ma ütli joba, et ära võta viil kokku! Küll näet, vihm ei tule meile!“

Peeter aga loogus rahuga edasi. Peremees kärkis ja vihastas, aga Peeter töötas edasi. Tüdrukki hakkas tööle. Suures tuulekeerises lendas heinatutt peremehele vastu nagu. Heinaprahti suud-silmad täis, seletas peremees:

„Mes te jandate! Egas vihm ei tule!“ Esimesed piisad kukkusid suurtena ja rasketena maapinnale.

„Noh, peremees! Nakka ruttu pih-ta, kuivad hainad. Kas ma es ütli, et nakkab sadama.“

„Ütle, ütli! Mes ütli? Mes sa siis mulle es ütli, et nakka loogu võtma!“

„Ma ju ütlin! Aga peremees es tii väljagi!“

Jämedad piisad üha tihenesid ja ti-

henesid. Loovõtjate särgid olid juba vihmast niisked. Krabinal sadas vihma kuivadele heintele.

„Kos om temp!“ siunas peremees. „Mes me nüüd teeme. Kae, kui naabri näeva, et me vihmaga veel loogume! Mes nad siis ütleva?“

„Ütle, mes ütleva. Nüüd om ruttu vaja tetta!“

Äge vihmavaling algas, nagu valge vesi oli kõikjal. Sulane viskas reha põösasse ja jooksis lattu varju. Tüdruk ja peremees toimisid samuti.

„Om enne vihm! Ah sa tuline! Hainad olid nii iluste kuivad, et lust kaeda ja nüüd om kõik läbi! Mes sa ütled!“

„Midagi ei ütli!“ urises sulane. „Läbi ja läbi olen likke! Tea, kos noid rõivid ses nüüd kuivatama nakkakse!“

Tüdruk istus vaikselt ja kohendas nõretavat kleiti. Lao avausest oli näha, kuidas vihm heinamaad ujutas. Peremees raputas pead ja tegi mureliku näo.

„Ära raputa kedagi! Ma ütli küll, et nakkab sadama, aga ei, kos?“

„Nakkab ja nakkab, kes toda siis nüüd just tiidse?“

„Mina!“ pajatas sulane pahaselt.

„Mes te's nüüd! Ega see enam aita. Nüüd joba sattab!“ lepitatas tüdruk ja vaatas mureliku näoga välja.

„Mh! Peremees tahab vist mätanu haina maksu? Ei tea kellelt? Kes toda levvatas.“

„Mes mätanu haina maksu? Kae, kui naabri olessi nännu, et me rahvas oles haina kokku pannu ja kui ses vihm polessigi tullu. Mes siis?“

„Aga nüüd om ta kaelan ja pea-aegu kuiva haina jälle ligeda. Mes tuust kasu, et olli ilusaid ilmu. Kõik otsan.“

„Ah! Takant perra om egäüits tark, aga kas enne ka mõni om?“

„Mia olli! Mia ütli kohe, et nakkas satama!“

„Ütlid, ütlid! Pannu haina lattu!“

„Esi ju es lase!“

„Mia es lase! Pannu lattu ja asi oles tettu ollu!“

„Midagi poles tettu ollu! Sa olesid nii pahane ollu, et kae, sulane poiske, ei kuule sõna!“

„Mes'sand nüüd toda!“

„Sattas siis sattas! Ega midagi pole enam tetta! Mes te ometi ragistate!“ lepitas tüdruk uuesti.

„Keda siin lepitada või mida. Nüüd naabri näeva, et me siin laos kükitame ja vihm hainad likkes sattab. Las nad nüüd naerava ja nääguva perast. Katsu, kas om hää, kui meiereide lähed ja teese naerava, et kae, kaes niikaua kui vihm kaala sattas ja hainad likkes tege. Kae nüüd!“

Peremees istus vait ega lausunud sõnakestki. Ta kartis saada küla naerualuseks ja sulane ajas niisugust juttu, mis hirmu peale tõi. Peremees mõtles, et hull lugu küll, kui mine meiereisse ja kõik naeravad, vaat, seal sa lähed, vahtisid niikaua kui heinad vihma kätte jäid.

„Likked hainad!“ pomises ta korraga enese ette. Sulase tuju näis paranevat.

„Oota sa, peremees. Küll ma viil nalja tiin. Las tuleb hommuku. Eks me kae, kas siis teinekörd ka vihma uutad taiva all.“

Aeglaselt vähenes vihmavaling. Ilm muutus valgemaks, välgusähvatused harvenesid ja kõmin kaugenes. Sulane vaatas välja. Heinamaa näis olevat tublisti märg. Hull lugu, kui vett palju peal, määndab heina.

„Kuule, peremees, ma nakkam minema! Eks te oota, kuni vihm üle jääb.“

„Mes sa's ennegi lähed. Aiga om. Om ollu ennemide ja om nüüdki!“

„Ei noh, om, om! Ja olli ennemide ka, egas muidu vihm poles kaela sattanu, aga aiga olli küllalt. Nüüd ooda aga nii kavva, kui jälle midagi tuleb!“

Peremees jäi vait. „Noh, kui sul just om vaja minna, eks sa's mine!“ nõustus ta lõpuks. Sulane muheles. Nüüd olgu lõpp sellel venitamisel. Vana peab natukene õpetust saama. Sulane hüppas lao-avausest heinamaale. See oli märg ja lirtsus jalgade all. Vesi tungis varvaste vahelt välja ja purskas joana üles. Lepapõõsastelt tilkus vett ja hein oli nii maa külge pekstud, et näis nagu oleks kasvav rohi maha taotud. Sulane astus üle heinamaa naabritalu poole, ise mõtiskles:

„Saadan sulle mõne naabri-inimes-

Enn Kera.

Ahja-Taevaskoja jõel.

test vastu, kui koju hakkad tulema. Seletan asja enne ilusasti ära ja näeme siis, kas ootad veel iga asja juures nii kaua, et igav hakkab.“

Naabrirahvas oli juba igaüks oma töö juures.

„Jõudu ka!“ hüüdis sulane.

„Tarvis läheb!“ hüüti vastu.

„Kipe töö teil siin vist käsil!“

„Kipe mes kipe, aga näe — vihm, nakkas sattama ja pani hulga aigu raisku. Oles nii mitugi tüüd tolle ajaga ära tennu!“

„Jah! Näe, meie vana ka, läits hainamaale ja kaes, kaes, seni kui vihm tegi hainad nii likkes kui likkes!“

„Meil om haina küll joba loas. Toda hirmu meil enam pole! Kuda tal need siis nii vihma alla jäiva!“

„Tema nakkas, et ega ei sata ja ei sata. Nii kavva es satta, kui vihm olli kaelan. Siis kaes küll üles ja üteli, et sattab jah, aga olli joba hilda!“

„Halvasti küll!“

„Kehvasti, neh! Kas sulane om kotton?“

„Om küll! Prõlla piti just hobe-

seid hainamaale viima. Kae, seal talli man ta om!“

Peeter läks talli juurde ja rääkis naabri sulasele kogu loo, käskides tal minna peremehele vastu ja küsida, kas heinad koos ning kuivad ja kust ta tuleb. Tehtud. Sulane pidi nagu nii nende heinamaalt mööda minema. Peeter lubas ise teist teed minna, nii et nad umbes ühel kohal peremehele vastu saaksid. Mõeldud, tehtud. Heinamaast möödudes keeras naabrisulane heinamaale, kuna Peeter hakkas tulema seda teed pidi, mis kodu poole viis. Vaevalt mõned sammud kõndinud, nägi ta peremeest üle heinamaa astuvat nagu kurg. Püksisääred üles keeratud, ta astus kõrgelt, kuna heinamaa oli madal ja ägeda vihma puhul muutunud üsna vesiseks. Peeter muigas. Naabri sulane jõudis peremeheni.

„Kost siis teie tulete! Kas hain joba laos ja kuiv?“

Peeter astus ruttu ligemale.

„Mes kuiv ta om. Kae, vihm satas, nüüd teie kõik likkes. Ei seda saa nii ruttu lattu ajada. Kaesime, et vihmama ei tule, ja me es nakkagi siis hainu kokku panema. Aga lõpes nakkas satama ja olligi!“

Peremees vaatas pahaselt Peetrit, kuid ei lausunud sõnagi.

„Ega peremees mättanu haina mak-su saada taha!“ naeris naabrisulane minekut tegevale peremehele.

„Mes mättanu maks?“ pomises pe-

remees ja sammus väsinult ning pahaselt kodu poole, Peeter muiates kõrval.

Järgmisel hommikul oli vaja piima viia, aga peremees oli haige.

„Piitre, vii sa täämpäe piim ära. Mul om naa imelik olemine. Kondi omma nii valusa, nagu oles kolki saanu!“

„Ehk tuleb äikest viil täämpäegi!“

„Ega tea! Võib olla, et nakkas satamagi.“

„Kes tuud tiidse!“

„Mine ses sa, jah, täämpäe! Naabrimiis vetas ka nüüd piima!“

Sulane muheles: „Mes pagan sa toda naabrimiist pelgad. Ega ta ham-musta!“

„Ma sis teda pelga!“

„Pelgad küll!“

„Pelgan jah! Sulane, näiet esi, tuli vastu, kui hainamaalt tullin. Nüüd teava joba kõik, et ma kaesi nii kavva, kui vihm kaala nakkas sattama. Ei ma julge veel täämpäe minna välla! Mine vii sa piim ära!“

„Ma pelga äikest! Tüüd ka mul siin kotun, pole aigu. Vii esi ära!“

Ja peremees sõitiski meiereisse. Oli teine vaikne ega rääkinud suurt midagi.

„Ei tea, mis tal viga om, kas om haige vai?“ küsisid teised ega teadnudki, et peremehel oli eile „äike“, mis pani ta kiiremini toimima edaspidiste asjade juures.

Ellen Vasemägi.

Aastasadu tagasi.

(Katkend Vilistlaskogu 1938. a. kirjandusvõistlusel I auhinna saanud tööst.)

Üksluiselt ja töötuhinas möödusid päevad. Kogunesid aegamisi nädalaiks, need kuudeks... Paaegu märkamatu oli talv oma kukesammuga lähemale astunud. Raske tuul kohistas pedajate tipes, piserdades alla külma sügisvihma. Siis tõmbus vesi Suitsuojas juba jääkimarasse ja maakamargi tõmbus kergesse keltsa. Tulid hallaööd... Järgmisel hommikul oli roheline muru hall ja imelikult nagu närbunud. Kõlisesed murdusid kolletanud koerputked ja veriheinad hõljutasid oma lõikelisi säbrulehti kui kõlisevaid raudnõelu siia-sinna.

Luigid olid läinud... Nende taga oli tulnud lumi, mattes keltsase maakamara oma soojendavasse, hellitavasse vaipa.

Linnusemüürid Karjas olid tõusnud kiiresti kui seened vihmaga. Mida kibedamaks läks külm, seda jõudsamini kerkis linnusemüür, kuigi külm sooja käe kivi külge klammerdas ja mõnigi kord suured külmapärlid sõrmeotsisse ilmusid, et ei saanud kaputseidki otsast: rebides tulid koos kõvakrobelse käenahaga ja siis ei saanud mitmeks ajaks töö tegijat. Palavlikulise kiirusega töötati päe-

vad läbi, öösigi tehti, süüdates valgustuseks suured haoriidad, nii et punane kuma taevale paistis ja teisel hommikul päike kui veretilk määratus sinimeres ujus. Enne lahe külmumist taheti valmis saada, et oleks varju karistajate ordumeeste vastu.

Kuigi mehed töötasid nagu orjad — kiiresti, kiiresti, tegid nad seda sundimata ja pigemini kui peremehed.

Üksteise järele langesid igivanad puud lähiskonna metsades ja jämedad palgid veeti hobustega linnuse juurde. Hulk naisi ja alla meheea poisikesi murdis paepanku ja kandis juurde lahtist kivirüsi. Suuremad aluskivid veeti hobustega. Pisem laps ega vanim ättki ei vaadanud pealt: igapähe oli midagi liigutada ja toimetada. Linnus oli palju tähtsam kui mullused laevad, mis praegugi seisid kõrgeil alustel Suikmetsa sapis. Ei tahetud neid sügisel viia veel vette ligunema, ja nii seisid nad praegugi seal, kus nad olid valminud uneajast, nii et mõnigi ei olnud saanud mitmel ööl sõba silmale; nüüd seisid täiesti kasutult, kõlbmatud põgenemiseks, sest raudne jääkaas naelutas vete vabad vood libedaks kiilasväljaks. Ikka tugevamaks muutus külm ja paksemaks jääkord merel ja ikka kõrgemaks ja kõrgemaks tõusis linnusevall. Alune lame mäekülj lõigati äkilisemaks, raiuti raudkangidega jääkamaras, külmunud maad, et ei saaks üles ronida piiramiskatuse kaitsel. Ja ühel külmal hommikul, kui viimane kivi linnusevallis oli pandud ja vara linnusesse veetud, tassisid mehed suured vaadid veega üles ja lasksid siis üle valliääre voolata vulksuvatel veeojadel, mis külmusid kristallkõvuks jääniretisiks, kust võimatu oli ronida üles.

Lembitu oli nii rõõmus, kui nägi mehi asjatult katsetavat üles ronida mööda klaassiledat pinda. Lubas suure uhmitäie mõdu, parima tapri ja mõõgagi mehele, kes jõuab esimesena üles, kuid keegi ei pääsenud. Noor, väike Tõiv oli küll juba linnusemüüri ligidal, tegi siis aga vale sammu ja libises alla mööda läikivat, libedat mäekülge. Poisil oli nutuvõru ümber suu ja silmadki niisked, kui tuli tagasi meeste juurde. Kuigi

ta polnud jõudnud üles, oli ta pääsenud siiski kõige kaugemale ja Lembitu pidas sõna: pois sai raske tapri ja läikiva, kuldkirjaga mõõga, ainult mõdust jäi ilma, sest polnud veel meheas.

Nii möödusid päevad rõõmsas ärevuses ja nagu mingisuguses ootuseski. See pidi nagu olemagi nii, et nüüd, millal neil linnus valmis, pidid tulema ordumehed karistusretkele. Ja tulidki...

Külmal talvehommikul, kui eretav päike kuldas ranna raagus puid, pannes härmatist punakalt helklema, tulid üle lahe ordurüütliid. Pikas, kõveras ahelikus liikusid nad edasi nagu määratu killavoor. Raudsed rinnakaitsed ja terasesed odaotsad särasid tõusvale päikesele vastu mitmes läikes, heites pikki eretavaid valgusvarje siniselt sirendavale lumele.

Neid oli määratu hulk... Rohkem, palju rohkem kui saarlased olid oodanud.

Mõisast mõisasse liikus see määratu siug — korrapäraselt ridastikku, sest mõisad ja taludki olid tühjad, polnud vaja taplust. Aeglaselt liikus raudmeeste rivi edasi mööda poigastikke: otsiti läbi iga metsatihnik, varjulisemgi võserik ja soolaugas. Kuid talupoegadest polnud jälgegi.

Siis saabusid aga ettesaadetud maakuulajad. Need rääkisid käratseades ja suurustades, et saarlasil olevat ilmatasuur linnus, kus kümme või kakkümmend suve-talve võib kartmatult varjul olla. Vehkisid kätega kui väntadega ja tükiks ajaks oli raudmeeste rivi segi ja meeolugi täbar. Lõpuks saadi meestes siiski vana kord tagasi ja pikkamööda liiguti edasi — linnuse poole.

Kuid maakuulajad polnud üldse näinud linnust. Olid teel vaid eraku, kes nende keelt oskas, kätte saanud ja see oli neile ette puhunud määratuid õhulosse. Oli näidanud rüütlitele suunagi linnuse peale ja öelnud, et väga kaugel polevat. Kuid nüüd ei jõutud ega jõutud pärale.

Päevad möödusid ja muutusid kukesammu pikemaiks, ööd lõigati liihemaiks ja hommikuti tõusis päikeseketas jälle selgele taevale.

Liiguti edasi kui salatsedes ja saadeti igas suunas ette maakuulajaid. Lõpuks tuligi teade: „Linnus“. See oli kui rõõmuhõise, sest rüütlid olid põhjalikult tüdinud valgest, sirendavast lumest ja näpistavast külmast.

Rühmadest koguneti jälle üheks pikaks, looklevaks siuks ja odad lükati otseti ette, et oleks mõjukam viletsaile talupoegadele.

Kuid ei tulnud rüütlid talupoega-

dele ootamatult. Nemadki olid saanud välja nuhke, kes olid näinud rüütlite astumist lahejäält maalegi; oli juba siis teada nende hulk ja jõud.

Tikkisirgetena seisid saarlaste vahimehed linnusemüüri. Vasksed odaotsad ja kiiivriteärised erendasid vastu sinisele lumele ja pikk, kõver sõjaprasun häälitset pikalt ja laisalt: „Tuut-tuut!...“

Enn Kera.

Portree õpilasest.

Provintsilinnas asetseb koolimaja, milles veedab oma pikast tööpäevast tähtsaima osa palju noori. Neid on suuri ja väikesi, tarku ja rumalaid ning peale mõne algkoolis esineva kaksikvendade paari on nad kõik üksteisest suuresti erinevad. Igas klassis eralduvad hallist massist üksikud invidiidid, kes torkavad silma kas oma silmipimestava heledusega või jälle tõkatmusta tumedusega. Esimeste kohta tarvitab inglise keele „miss“ lauset: „Shining light in the gloomy darkness“, teisi kutsub ladina keele õpetaja „üüvahtideks“. Suurem hulk aga kuulub keskmisse kategooriasse, moodustades tavalise lihtsurelike pere. See objektiivne olla tahtev kirjeldus on ju sihitud ühele neist paljudest.

Klassi, mille peret ta austab oma osavõtuga, jätame nimetama, sest nende ridade kirjutaja hädine tervis ei võimalda mängida oma noore eluga. Mainida võib aga, et kirjeldatav alati on istunud klassi kõige tagumises nurgapealses pingis, kus ta on sein ja naabrite kehade müüri kaudu kaitstud kõigi õpetajate näol esilekerkivate elutormide eest. Tema pinginaabriks on olnud juba mitmeid aastaid noormees mitteaarialiku päritoluga. Nende vahekorid on kõikuvad nagu tänapäeva Euroopa suurpoliitika. Õhtuti nad tavaliselt kokku ei puutu, kuna ühe tegevusrajooniks on linn ja selle lähem ümbrus lõuna ja teisel põhja pool.

Hommikuti koolis on vahekorid esiteks ülisõbralik, aga kui on möödunud päeva raskemad tunnid ja meie

õppur tunneb end umbes kell 13.30 olevat kindlasti omil jalul, siis tumestavad nende rahulikku õnnetaevast mustad arusaamatustepilved ja rööbiti päevaseid piinu lõpetava kel-

Friedrich Suur.

Võitlus lainetega.

lahelinaga võivad kaasõppurid kuulda vapustavat hädakisa, mida põhjustavad kirjeldatava jõulised vabamaadlusvõtted naabri kallal.

Eespoolöeldust järgneb, et meie õppur tegeleb maadluskunstiga. Maadlejaks ei saa aga igäüks, vaid selleks peab omama küllaldaselt füüsilisi eeldusi. Neid on tal enam kui tarvis, kuna ta 178-cm pikkuse juures kaalub tublisti 70 kg. Mis puutub ta välimusse, siis ta laia pead katub alati korralik pruun juustelaine, mille all osaliselt peituvad ta laivõitu kõrvid. Nagu räägib rahvasuu, olevat need ta varasemas lapsepõlves

olnud väiksemad, kuid olevat hiljem sellisteks muutunud mõningate perekondlike lahkkelide lahendamisel. Silmad sinised, kuid nendele kontrastiks tavatseb ta kanda erepunast lipsu, seepärast kutsutakse teda mõnedes ringkondades ka töörahva esindajaks, millega ta ise meeleldi nõustub, kuigi see ei taha olla kooskõlas ta päritoluga. Ta kuulub nimelt linna kõrgema koorekihi lootustandva kuldse nooruse ridadesse. See asjaolu selgitab ka salapäraselt tööka, et ta aasta-aastalt on sulavalt libisenud klassist klassi, kuigi ta inglise keele eksamil kogemata kirjutas: "I am a knife" ja kuigi ta keskkoolis võttis mitu eratundi, enne kui talle selgus, et $a+b$ ei võrdu ab -ga. Alad, millel ta aga näitab oma hiilgavat vormi, on võimlemine ja riigikaitse. Viimases on ta korduvalt osutunud klassi esilaskuriks ja kevadistel riigikaitse eripäevadel on ta saavutanud hiilgavaid tulemusi, kuigi kurjad keeled teavad väita, nagu oleks ta kõik oma hiilgeseeriad saavutanud toelt. Igatahes on ta saanud ka auhinna, nimelt maitsekalt illustreeritud suure „Atlanta“ saapakarbi.

Tema teiseks erialaks oli vahepeal pikemat aega maadlus, kuid nüüd on ta sellest loobunud. Viimase EM-võistluste aegu, mis teatavasti peeti

Tallinnas, elas ta neile ihust-hingest kaasa ja tegi eesti võimsaile maadlussangareile raadioaparaadi tagant marulist ergutusksisa.

Oma mitte just eestipärase, vaid üpris lõunamaiselt plahvatava temperamendiga oli ta kardetavaks „teguriks“ klassi ühiskonnas, kui tekkisid mingisugused lahkkelid, millal ta tavaliselt viis oma erinevad seisukohad läbi oma laia rinnaga.

Õpilas- ja muudel pidudel polnud ta just eriline lövi parketil, kuid seda enam tavatses ta esineda kõrvekuuningana näitsikute juures pärast peo lõppu.

Õppetöö vastu on ta viimasel ajal hakanud tundma suuremat huvi, kuid mitte enam õpetatavana, vaid õpetajana. Nimelt tahab ta oma väikesest vennast koolitada paremat elumeest kui ta ise.

See oleks kokkuvõtte selle kange õppuri olemusest ja lemmikharrastustest. Olen katsunud olla võimalikult objektiivne ja loodan, et pole sellega tekitanud enesele uusi vaenlasi. Oles nõrk joonistaja, hellitan ometi arvamist, et mu esimene portreekatsetis suudab anda tõetruu pildi tegelesest, nagu neid linna peatänavail liigub õhtuti kümnete kaupa.

R. T.

Emake.

*Hällisin tasa ma ema süles,
Tuul laulis laulu õrna.
Küikusin naerdes alla ja üles,
Ema mul sosistas kõrva.*

*Päikene ise punus mul pärja
Kiirgavast päiksekullast.
„Emake, kallis, lilli mul korja,
Lilli rõõmudevallast.*

*Emake, kallis, nüüd ma vist uinun.
Laula mul uinulaulu.
Unede hõlma tasa ma vaibun
Rõõmude-päikese kaudu.*

*Emake, laula kaunimat laulu,
Laulu sa helkjamast suvest.
Emake, kallis, suves on rõõmu
Suvi ka säravam talvest.“*

*Emake laulis õitest ja merest,
Suvest ta laulis siis mulle,
Leinates laulis kangelasverest
Neist ja kes läinud on tulle.*

Lehte Michelson.

Meie klassi pink ja tahvel jutustavad.

Meie inimesed reisime ja käime paljudes kohtades. Nii ühest kui teisest paigast, inimesest ja olukorrast jäävad meile teatud mälestused, ja jätame ka endist sinna mälestusi. On esemeid, mis ei saa minna teiste juurde ja neile mälestusi jätta, vaid nende juurde tullakse ja jäetakse neile mälestusi. Niisuguste esemete hulka kuuluvad ka meie klassi pink ja tahvel. Kui palju teavad küll nemad jutustada möödunud aegadest, õpetajaist ja õpilasist?!

Vaadeldes ühte meie klassi pinki lähemalt, näeme tal väga palju erinevaid märgikesi: kriimustusi, üksikuid sõnu, lauseid ja nimetähti. Neid märke on teinud õpilased. Iga märgike on pärit eri meistritl ja aja jooksul on neid tekkinud lugematul arvul. Pingil näeme ka ilusasti ja korras hoitud kohti, mis võivad jutustada häist, korralikest ja hoolsaist õpilasist, kes on armastanud oma pinki ja hoidnud teda puhtana. Kriimustatud kohad räägivad rahutuist ja hooletuist, kes pole hoolitsenud oma pingi eest. Laiskadelt õpilasilt on jäänud pingile aga sõnu ja lauseid, mida kunagi on tarvitatud mahakirjutamiseks.

Pingil on mälestusi ainult neist õpilasist, kes kunagi on istunud temal. Tahvel aga on näinud terve klassi õpilasi palgest-palgesse ja eks temagi kriimustused ja märgikesed ole saanud umbes samal teel kui pingilgi.

Nagu meie inimesed tahame teada saada oma lapsepõlve sõprade käekäiku ja soovime neid meeleldi näha, et vestelda ühiseist mälestusist, niisamuti soovivad pink ja tahvel midagi teada saada oma endisist õpilasist. Eriti meeleldi tahame aga näha oma vanu südamesõpru, pink ja tahvel aga oma lemmikõpilasi, kes võib-olla on kooli juba ammu lõpetanud. Mõne peo või koosoleku ajal, kui nad satuvad oma vanasse koolimajja, ei jäta nad kindlasti oma vana armastat klassi küllastamata, oma pinki

vaatamata ja tahvlile pilku heitmata. Pingile, tundes oma laual vana sõbra kätt, tundub see teretusena ja ta nutab pisaraid heameele pärast. Need pingid on õnnelikud, mis näevad oma endisi õpilasi või kuulevad midagi nendest praeguste õpilaste kaudu. On aga ka niisuguseid pinke, mis ootavad oma armastatumat õpilast kuid ja aastaid, kuid temast pole midagi kuulda ega näha. Pärast tagajärjetut ootamist kuulevad nad aga juhuslikult õpilasilt, et nende lemmik on sõjas langenud ja et praegu olevat ta nimi saalis marmortahvlil. Pink on nüüd kurb, kuid ühtlasi täidab ka uhkus ta rinda, sest temal on istunud kord kangelane, kes on ohverdanud oma elu isamaa eest. Mõni pink aga ei kuule oma lemmikust pärast koolist lahkumist enam midagi.

Tahvlil on niisamuti heameel kui pingilgi, siis kui ta näeb oma vana õpilast. Talle meenuvad kohe need ajad, millal ta küllastaja oli veel väike õppur. Tunnis, kui õpilasel lasti temale kirjutada, püüdis tahvel teda igati aidata, sest temale oli seda kõike juba varem kirjutatud. Tahvlile meeldis ainult selline kirjutamine, nagu tegi see õpilane. Mõnegi õpilase kirjutamisviis ei meeldinud tahvlile. Tihti oli ta nendele pahane. Aga nüüd on kõik halb unustatud, ainult hea on järele jäänud. Nüüd tahaks ta neid kõiki näha ja neist midagi kuulda. Ainult harva näeb ta neist mõnda. Temagi muutub vanaks ja võib laguneda, ilma et täiuduks tema palavaim soov: näha veel kord oma vanu õpilasi.

Võib öelda, et ka klassipingid ja -tahvel tunnevad kaasa kogu klassi muredele ja rõõmudele ja et nad on ka huvitatud õpilaste edaspidisest käekäigust. Meie, praegused õpilased, püüame korras hoida oma pinke ja korralikult käituda klassimööbli-ga, siis jääb pingil ja tahvlil meist hea mälestus, mida me kõik soovime.

Aliia Kõdar.

Kidurad põllud.

Keset metsa soisi heinamaid asetses Mädasopi Mihkli kohake, mis oli Tähtna külast kaks kilomeetrit eemal. Umbes kilomeeter oli korralikku teed, sest Mädasopi majakese juurde viiva tee ääres asusid Tähtna küla talunikkude heinamaad; peremehed hoidsid selle tee enam-vähem korras. Oli küll kohati sügavaid rööpaid, mis täidetud suurte kividega, ja tihti tükkisid koormad siin ümber minema.

Agas kus lõppesid talunikkude heinamaad, muutus tee viletsaks, sest seda mööda sõitsid ainult Mädasopi inimesed. Kohati oli Mädasopi Mihkel täitnud soo hagudega ja kividega, nii et vankrit ikka peal kandis. Tänavu pärast lume sulamist oli tee muutunud päris põhjatuks, et vaevalt vankriga läbi sai, rattad poole rumuni poris.

Kui seda auklikku ja vahel sügavasse mudasse vajunud teed mööda veel kilomeeter sõideti, jõuti välja Mädasopi kidurate põldude äärde.

Mädasopi põllud asusid metsaäärsel kuivemal alal, kuid head saakid ei andnud.

Armetumaid põlde polnud kellelgi ümbruskonnas elavatel talumeestel, kui olid seda Mädasopi omad. Ja tänavu oli viljasaak kõige kehvem, sest talvel oli olnud Mädasopi põldudel sügav lumi ja kevadel hilines lume sulamine. Tähtna nurmed haljendasid juba, kui Mädasopi põllud alles kevadise suurvee all viibisid. See kõik mõjus suuresti tänavusele viljasaagile.

Mädasopi Mihkel oli seekord külvanud rukki metsaäärsel uudismaale, lootusega, et sealt saab rikkaliku saagi, aga nüüd ajas lumerohke talv ta lootused luhta. Raske südamega vaatas ta hõredalt kasvavaid rukkikõrssi, millede vahel umbrohi lopsakalt võrsus.

„Raiskasin nii palju raha ja jõudu selle uudismaa harimiseks; nii ta tasub mu vaeva. Mis peame meie talvel sööma? Tuleb vist lapsed külla kerjama saata, kuna oma laual leib puudub,“ ohkas hallijuukseline pops,

seistes raskeis muremõtteis rukkipõllu ääres.

Sama halb lugu oli ka teiste põldudega. Heinamaadki ei haljendanud nii kui möödunud aastal.

„Tuleb sel aastal hobune maha müüa, sest kaera ei saa keegi palju ja heinasaak on kehv. Jaksan vaevalt lehma pidada. Oi, raskeks, raskeks kujuneb tänavune aasta. Mart tuleb kooli saata ja see võtab ka kulu,“ mõtles peremees elumaja katust silmitsedes.

Kaera- ja odrapõllud olid tõesti haletsemisväärseis seisukorras. Kaerakõrs oli vaevalt mõne sentimeetri pikkune ja selle varre otsas ainult mõni tera. Paha lugu oli ka odrapõlluga. Enne pea loomist oli valitsenud põud ja seepärast oli suurem osa päid jäänud tuppe, ainult mõni tugevam oli ennast välja ajanud ja kasvatas mõne tera.

Jõudis kätte viljakoristamine. Tähtnas vihisesid sirbid ja välkusid rehad.

Ka Mädasopi peremees võttis viikati õlale, et minna niitma seda hõredalt kasvavat rukkist. Perenaine tuli rukkikõrssi vihku siduma.

Õhtul seisid Mädasopi põllul viis rukkihakki, kuna harilikult ikka kümme hakki sai.

Oli möödunud nädalaid. Kõik vili oli Mädasopil kottides nurka asetatud ja peremees võis nendega veskile sõita.

Nüüd olid Mädasopi põllud tühjad, ainult mõni rohuline kasvas

mustaval maal ja madalamatel kohtadel asetsesid veeloigud. Rooste oli kartulivarsi näpistanud ja ainult pruunikad pohlasarnased varred tähistasid kartulite asukohta.

Metsa äärest tõusis tihe udu, kuna päike vajus horisondil, saates veel viimaseid kiiri Mädasopi kiduratele põldudele.

Asta Miitel.

Uuele koolimajale nurgakivi asetamas.

Meie kauaaegne unistus on täidumas — kivi kivi järele laotakse müüri ja võib-olla juba aasta pärast võime töötada uues kõigiti ajakohases koolihoones.

Taul ja praost K. Kokla, kes nurgakivi õnnistasid ev.-luteri ja ap.-õigeusu nimel. Selle järele võttis sõna linnapea hr. kindral A. Tõnisson ja luges ette nurgakivi akti, millele

Haridusministri abi V. Päts asetab kohale sissemüüritavate dokumentide kasti.

Nurgakivi meie haridustemplile asetati 25. mail k. a. See päev oli suurpäevaks õpilasperele, õpetajatele ja ka vilistlastele.

Ülevas meeleolus koguneti kooliõuele, et sealt rivikorras liikuda ehitusplatsile, mis oli pidulikult dekoreeritud. Aukülaliste ja koori jaoks oli ehitatud tribüün. Tribüünile oli vaatamiseks välja pandud uue koolimaja plaan, kust keegi asjatult otsis kartserit, mis kuulu järele uues koolimajas pidavat olema.

Aktus algas kell 18. Vaimuliku talituse pidasid õpet. dr. theol. J.

järgnes akti allakirjutamine. Järgnes õpilaskoori ettekandel „Oh ilus isamaa“. Siis kõneles haridusministri abi hr. V. Päts, kes ütles, et ometi kord on täidumas see mõte, mida paljud juba aastaid on südames kandnud — uus koolihoone Kommertsgümnaasiumile ja teistele seal juures töötavatele koolidele. „Olen õnnelik, et võin jagada teie rõõmu, sest see soov on ka minu sooviks olnud juba kauemat aega, kuid ainelised võimalused puudusid. Nüüd on aga takistused kõrvaldatud ja loodan, et varsti võin teid näha töötamas uues

koolimajas!“ (Maruline aplaus.) Pühalikult kõlas hümn nende südamlike sõnade järele ja järgnes päeva tähtsaim hetk — nurgakivi asetamine. Kõige alla paigutati nurgakivi akt ühes paljude muude dokumentidega, muuseas ka „Iloli“ nr. 3, 1936. a. ning 1938. a. kevadnumber. Hr. haridusministriabi asetask esimese kivi, soovides koolile jõudu ja edu uues koolimajas töötamiseks. Järgmised kivid asetati samade soovidega. Õpilaskonna

nimel asetask kivi Õpilaskonna esimees E. Kivivare. See protseduur kestis kaunis kaua ja vahepeal oli saabunud õhtu. Aktus oli seega lõpul. Linnapea hr. Tõnisson ütles lõppsõna, millele järgnes ühislaul „Eesti lipp“.

Igaüks läks koju pidulikus meeleolus ja kindla teadmiskesga, et lubadused on saamas teoks ja juba varsti võime töötada lahedamates oludes.

Linda Pehk.

Aukülalisk nurgakivi asetamiskel: (vasakult) linnanõunik ins. J. Roo, dir. V. Tubin, haridusmin. abi V. Päts, linnapea kindral A. Tõnisson, Tartu Ringkonnakohtu esimees J. Sass, Tartu-Valga prefekt V. Roovere.

Uue koolimaja müüridel.

Sellest pole palju aega tagasi, kui toimus meie uue koolimaja pidulik nurgakivi-panek. See toiming ühel ilusal päikesepaisteliskel kevadepäeval (25. mail) jättis kõigile üleva mulje ja kauni mälestuse. Eriti koolipere võis nüüd veenduda oma soovide täidumiskes.

Tartu linnavaliskuse otsusel ehitatakse Kaubandus- ja Ärinduskesk-kooliskel ühes Kommerts- ning Realkooliskel uus koolimaja. Meie senine koolimaja jääks siis ühele linnaalg-kooliskel kasutada.

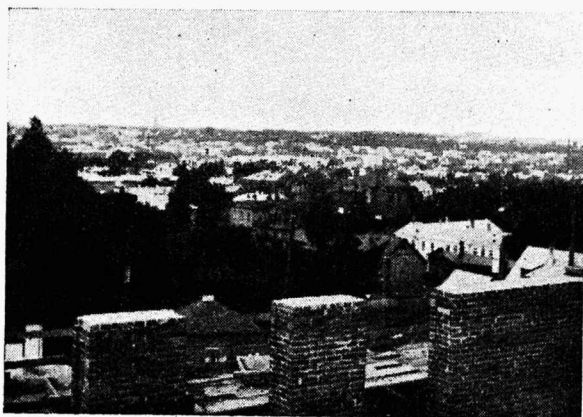
Uue haridustempli asukoha valik on täieliskel õnnestunud. See asub looduslikult ilusal Karlova pargi kõrval oleval krundil. Koolimaja asub kõrgel kohal, piiratud aedadega ja on eemal tänavamüürast.

Hoone toorehitus anti välja ettevõtjale firma „Vennad Edenberg“. Selle poolt peab koolimaja katuse all olema hiljemalt 15. okt. s. a.

Nüüd lähemalt üht-teist uue koolimaja ruumide kohta. Selle peasissekäik on vastu Karlova parki. Alu-

misel korral, peasissekäigust vasakul pool asetseb õpetajate riiehoiuruum, kuna paremalt poolt pääseb õpilaste riiehoiuruumi. Siis on alumisel majakorral klassitiivas duši- ja pesemisruumid tütarlastele kui ka poeglastele, köök ja einelaua-ruum.

Teisel korral asuvad klassiruumid, neid on seal kokku 4. Kuid suurim tähtsus on sellel korral seepärast, et seal asuvad administratsiooniruumid, nagu kantselei, koolijuhataja ja tema abi kabinetid. Samuti tulevad sinna korrale kaks õpetajate-tuba ja raamatukoguruum.

Selline avar vaade linnale avaneb meie koolimaja kolmandalt korralt.

Jalutusruum, nagu kahel järgnevalgi korral, on avar. See on 4 meetrit lai ja üle 30 m pikk. Nii suur jalutusruum on ainult üksikutel koolidel Eestis. Muuseas, uues koolimajas on läbi viidud keskkoridorisüsteem, s. t. klassid asuvad kahel pool jalutusruumi.

Uue hoone klassidetiiba tuleb üldse 16 ruumi klasside jaoks. Paljud neist on aineklassid, mis on üldiseks tarvitamiseks, nagu füüsika, ajaloo, keemia jt. klassid.

Kolmandalt korralt pääseb laia ja avara ukse kaudu kooli aulasse. See on eriti valgusrikas ruum, kuna aknad, mida on üldse 12, ulatuvad põrandapinna ligidalt laeni. Aulas on näitelava koos näitlejate väikese riie-tumisruumiga. Lava vastasseinas,

aula tagaküljel ülal, on rõdu publikule. See mahutab kuni 100 inimest.

Otse aula all on kooli võimla, mis on samuti avar ja ajakohane. Uus võimla on märksa pikem meie seni kasutada olevast Lina tänava võimlast.

Nii võimla kui ka aula läbivad mõlemad 2 majakorda.

Võimla- ja aulapoolses tiivas asuvad veel eluruumid. Võimla alla tuleb keskkütte-ruum.

Märkimist vajaks siinjuures see, et koolile rajatakse veel hoone lähedusse korralik ja nõuetele vastav

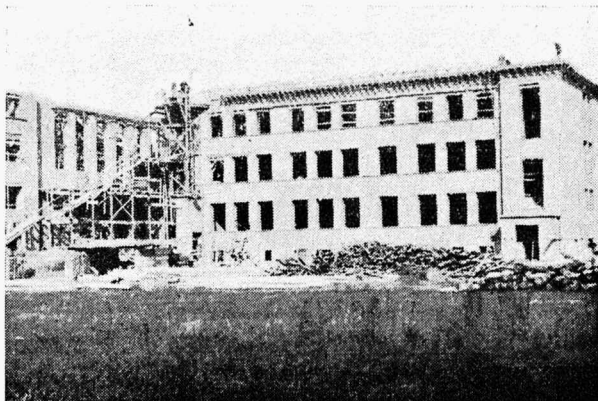
50 m distantsiga lasketiir. Sinna lähedusse on kavatsusel teha veel 100 meetri pikkune jooksurada.

Pärast ringkäiku uue koolimaja kerkivate müüride vahel jäi mulle tunne, et meie tõesti võime ja peamegi uhked olema oma uuele koolimajale.

Üle viieteistkümneme aasta olid meie eelkäijad soovinud uut hoonet, kuid alles meie saame õnne osaliseks omada sellast koolimaja ja käia selles koolis.

Meie haridustempel on täiuslikemaid ja üks parimaid koole Eestis. Ruumide jaotus seal on eeskujulik ja see asjaolu tõstab väga palju meie koolimaja praktilist väärtust.

Ludvig Kruusmaa.

Vaade uuele koolimajale hoo-
vilt. Paremalt klasside tiib —
vasakul võimla, aula ja elukor-
terid.

Hango Mugasto loomingust.

Kui meie noore, produktiivse, kuid varalahkunud kunstniku, graafik Hando Mugasto elust on juba küllalt räägitud ja kirjutatud, siis oleks huvitav ülevaadet saada ka tema loomingust, selle mitmekülgsusest ja vormist.

Ühel ajal (s. o. 1924. a.) k.-k. „Pallasesse“ astumisega algas ka Hando Mugasto looming. Ta peahuvi koon- dus graafikale ja juba 1925. a. õpilas- tööde näitusel esines Mugasto rea töödega. 1927. a. oli tema töid esma- kordselt väljaspool kooli Kujutava Kunsti Klubi näitusel. Nii jätkus paar aastat samas sihis, roomata eri- list muudatust kunstilises arengus.

Aastal 1929 esines Mugasto oma töödega Kujutava Kunsti Sihtkapitali Valitsuse aastanäitusel ja sama aasta kevadel võttis osa Kujutava Kunsti Sihtkapitali Valitsuse poolt korralda- tud raamatuillustratsiooni kavandite võistlusest, kus sai esimese auhinna.

Jätkates kahe-aastase eemaloleku järele õppetööd 1931. a. sügisel Ado Vabbe õpilasena, hakkas Mugasto viljelema eriti graafilist tehnikat. Selle kõrval õppis ta mitmesuguseid eri kirjaliike ja hakkas kirjutama auaadresse ja õnnitluskaarte. Üldse on ta valmistanud ligi 100 mitmesu- gust auaadressi ja kaarti.

1932. aastal algas ta ka ex-libriste valmistamist, tehes esimese raamatu- viida tušijoonisena Bernhard Söödile.

Et leida üha laiemaid tegevusvälju, algas Hando Mugasto raamatukaante valmistamisega. Selgi alal oli ta väga produktiivne ja tema kaanetoo- dang ulatub sajani. Nii valmistas ta Fr. Tuglas'e „Väikese Illimari“ I, Johannes Semper'i „Risti-rästi läbi Euroopa“, Marie Under'i „Kivi süda- melt“, August Jakobson'i „Metsa- lise raja“ jt. kaaned ja illustreeris 15 teost, alates 1933. aastast, oma arm- saima väljendusvormiga — puugra- vüüridega, nii Fr. Tuglas'e „Väikese Illimari“ I, Joh. Semper'i „Risti-rästi läbi Euroopa“, Fr. R. Kreutzwald'i „Kalevipoja“ (osaliselt), Fr. Tuglas'e „Kuldse rõnga“ jt.

1936. a. suurimaks tööks oli tal kunstilise välimuse andmine Marie Under'i valik-luuletuskogule „Ja liha sai sõnaks“. Raamatuillustratsiooni alal leidis Mugasto täieliku tunnus- tuse, saades 1936. ja 1937. a. Eesti Raamatufondi auhinnad.

1936. aasta lõpu poole hakkas ta valmistama mappi must-valge ja mit- mevärviliste puugravüüridega, milli- seist jõudis valmis „Narva“, „Hoov“, „Kirikuline“, „Päevauudised“, ja 1937. aastal valmisid „Petseri kloos- ter“, „Rehetare“ ja „Tallinna mo- tiiv“.

Eesti kunsti ülevaatenäitusil esines Hando Mugasto 1930. aastal Berliinis ja Kopenhaagenis, siis 1935. a. Mosk-

Hando Mugasto.

Enn Kera.

Paul Keres'est ja tema saavutustest.

Meie kõik oleme kuulnud Paul Keres'est, Eesti esimesest malesuurmeistrist, kuid loodetavasti on „Iloli“ lugejail siiski huvi järgnevate ridade vastu, kus püüan kirjeldada meie suurmeistri saavutusi.

Paul Keres sündis 7. jaanuaril 1916. a. Narvas. 1923 a. asus Kereste perekond Pärnu, kus praegune suurmeister ka koolis käis. Esimesed teadmised malest omandas Keres juba 4-aastasena, jälgides isa mängu külalistega. Käigud selged, algas „jõukatsumine“ vanema vennaga, kellest polnud kauaks väarikat vastast. 13-aastasena, esmakordselt turniirist osa võttes, võitis Keres 1929. a. Pärnu välkmeistri tiitli ja saavutas teise koha linna meisterturniiril. 1934. a. kevadel, olles gümnaasiumi abiturient, pääses Keres liiduklassi ja aasta lõpul oli ta juba Eesti malemeister. 1935. a. Varssavi maleolümpiaadil, Eesti meeskonnas esimesel laual mängides, äratas Keres laialdasemat tähelepanu ja sai kutseid välismaiste turniiridele. Samal aastal tuli ta Helsingi maleturniiril teiseks ja 1936. a. saavutas Bad-Nauheimis hülgetagajärje, mida ei julgenud loota meie noorelt rahvusmeistrilt. Keres jagas koos eksmaailmameister Aljehhiniga

vas ja 1937. Riias ning Kaunases. 1933. aastal võttis ta osa graafika-näitusest Tšehhoslovakkias linool- ja puulõigetega. Suurima edu osaliseks sai ta aga 1936. aasta lõpul Varssavis, teisel rahvusvahelisel puugravüüride näitusel. Näitusest võttis osa 253 kunstnikku paljudest riikidest. Neist viiele välismaalasele otsustati anda rahaline auhind. Hando Mugasto oli nende seas.

Esmakordselt oli ta äratanud tähelepanu rahvusvahelises kunstimaailmas. Ent tõusutee oleks olnud alles ees...

esikoha ja — sai suurmeistriks. Nüüd järgnes pikk rida turniire: Dresden, Zandwoort, Margate, Ostende, Praha, Viin, Kemeri, Pärnu ja maleolümpiaadid Münchenis, Stokholmis. Kõigil neil turniiridel (välja arvatud Dresden) saavutas Keres silmapaistvalt hea tagajärje, kuid oma malekarjääri parima andis ta järgneval turniiril (1937. a.) Semmeringis. Võitnud selle kahevoorulise eliitmeistrite turniiri, tõendas Keres maailmale, et ta on üks esimesi suurmeistreid ja üks kindlam kandidaat malemaailmameistri troonile. Sellel turniiril näitas ta oma geniaalset mängukäsitlust, peent positsiooni- ja täiuslikku teooriatundmist ning originaalsete ideede rohkust. Keres Aljehhini-stiili maletajana seadis siin enesele eesmärgiks võita, mitte ainult saavutada punkte, nagu Flohr ja Capablanca, kes leiavad, et tugevate vastu on julgem mängida viigile ja väidavad sealjuures, et male sureb viigisurma.

Pärast Semmeringi turniiri mängis Keres Margate'is (II—III koht), siis tänavu Noordvjikis (II koht) ja järgmisena on ees 5.—27. nov. Hollandis peetav AVRO maailmameistri kandidaatide turniir. Sellel kahevoorulisel turniiril mängib Keres koos

maailmameistri dr. Aljehhiniga, eksmaailmameistrite dr. Euve ja Capablancaga ning nelja teise parima suurmeistriga. Selle turniiri võitjal (kui võitja on dr. Aljehhin, siis teiseks

tulnul) on õigus mängida dr. Aljehhiniga malemaailmameistri tiitlile. Uskugem, et Keres ka seal saavutab väarika koha ja lootkem parimat!

Elmar Mikkel.

Hr. Ed. Ahas lahkus meie koolist.

Saatuse teed on keerulised. Sada-dest asjade harudest on kootud meie elutee, punutud meie saatuselõng. Ta juhib võõraid kokku võõrastega, lasseb neil saada sõpradeks, õnnelikeks, kuid siis tuleb tee haru ning need, keda ühendavad sõprussidemed, kistakse saatuse armutu käe poolt mõtlematult lahku. Aegamini kaotatakse siis sõber silmist ja tihti ei kohatagi enam. Jääb järele vaid kahetsedes vangutada pead ja alistuda saatuse vahel nii karmile käele, sest saatus, see tohutu, hämar mõiste kui päratu vaim, on kõikvõimas, tema vastu ei saa kogu inimkonna tarkused ega suurimadki võimud.

Meilgi on põhjust kahetsedes pead vangutada, sest saatuse heitlik, karm käsi on kui kiusuks poetanud meiegi ühisele teerajale ärapöörava tee haru. Ja see tee haru viis meilt meie armsa õpetaja ja kunstniku hr. Eduard Ahase.

Kui me teda kuidagi ei suutnud kujutella ilma temale nii iseloomuliku ristlipsuta, siis palju raskem on õpilasperel, kogu koolil harjuda — temata. Puudub see alati naerulnäoline, vahel nii saladuslikult kavala ilmega tööle õhutaja, virgutaja, organiseerija... Täis tööjõudu koondas ta meid selle suursuguse kultuurisamba, kunsti lipu alla — Kunstiringi, olles ise ringi hing ja süda — hooldaja-õpetaja. Alati oli ta lahkelt nõu andmas kõigis küsimusis, mis olid muutunud ületamatuks mägedeks ringi juhatusele kui ka liikmeile.

Ei pääsenud „Iloli’gi“, see õpilas-

konna isetegevustöö tüsedam kants, laiem põld, saamata viimast korrigeerivat, kunstilist lihvi hr. Ed. Ahaselt. „Iloli“ kunstilise nõuandjana kutsus ta õpilasi agaramalt sisustama ajakirja joonistega, karikatuuridega, lõigetega. Võrdlematult oskas ta sisendada õpilasisse tööindu, pannes selle kui kohustuse õlgadele. Kuid see töö ei tundunud sundusena, pigem väljapääsu otsiva loomunguna.

Meie ei tohi kadedad olla neile, kelle hulka viis nüüd saatuse kõrvaltee hr. Ahase. Juba aukohustus keelab meile selle. Sellepärast: Veel palju jõudu ja püsivat indu töötamiseks teistes ridades ja tänu meie heaks tehtu eest! Meile jääb püsivaim ja parim mälestus suurest, kaastõmbavast töömehest! Enn Kera.

Eduard Ahas.

„Iloli“ esindajad.

Progümn. III kl.: Russak, H. — Jakk, A.
 Progümn. IV kl.: Vasemägi, E. — Suur, F.
 Progümn. V kl.: Lond, H. — Sander, G.
 Kommertsk. I kl.: Sild, H. — Kalmre, H.
 Kommertsk. II kl.: Volmer, A. — Pärtel-
 poeg, F.

Kaubandusk. I kl.: Mäelo, O. — Pelliste, O.
 Kaubandusk. II kl.: Murakas, O. — Loog, M.
 Kaubandusk. III kl.: Hark, V. — Lepik, V.
 Kaubandusk. IV kl.: Meltsar, L. — Kaasik, R.
 Ärindusk. I kl.: Talvar, L. — Ärmann, J.
 Ärindusk. II kl.: Kirss, L. — Tibbing, E.
 Ärindusk. III kl.: Pöder, E.

Kodutütarde suvikodust Võsul.

Kodutütarde suvikodus Võsul olin esimeses vahetuses, mis kestis 4.—18. juulini.

Tartust väljasõit oli määratud 4. juuli hommikuks kl. 6. Juba paar päeva enne sõitu asusin pakkima kaasavõetavaid esemeid ja kodutütarde asjaajamisraamatuid. Valmis jõudsin pakkimisega väljasõidu hommikul kl. 4. (Oli alles tegemist!) Teel jaama hellitasin lootust, et saan esimesena kohale, aga ei läinud nii, sest kui jaama jõudsin, nägin kaht pisikest kollase tutiga tüdrukut suurte kohvrite juures elavalt juttu puhumas. Tutvustime ja üks neist jutustas, et tal juhtunud teel „hirmus õnnetus“, ta vaeseke löönud teel vasema jala vastu kivi ja nüüd kartis, et see kindlasti midagi tähendab. Vahepeal olid ka teised tüdrukud kohale jõudnud. Ka kellaosuti oli ringi teinud ning algas kauaoodatud sõit!

Võsule saabusime umbes lõunaks. Jõudnud Palmse algkooli, kus asus suvikodu, võeti meid juba sealolevate tüdrukute poolt lauluga vastu. Järgnesid suvikodu juhataja tervitussõnad. Siis tutvustati meile suvikodu juhtkonda ja kodukorda. Esimene õhtupoolik oli puhkamiseks ja asjade väljapakkimiseks. Järgmisel päeval algas juba töö nii kodukaunistamise alal kui ka juhtidekoolis. Mina võtsin osa juhtidekoolist. Kodukaunistamise kooli kavas oli: kudumine, tikkimine ja puuesemete kaunistamine. Juhtidekooli kavas olid järgmised alad: Eesti noorsoo-organisatsioonid, kodutütarde organisatsiooni põhimõtted, rivi ja esinemine, laagri-orskused, esmaabi, mängud ja laulud, ujumine, pidulikud koondused, peod ja lõkkeõhtul.

Kavad mõlemas koolis võeti läbi 12 päevaga; tööd oli iga päev umbes 4 tundi. Vaba aja võis igäiks veeta, kuidas ja kus tahtis. Päeva kava oli umbes järgmine: kell 7 ärkamine, siis võimlemine, suplus, korraldused, hommikusöök ja lipu heiskamine; kell 10 algas töö mõlemates koolides ja kestis kella 12-ni. Järgnes vaba

aeg kuni lõunasöögini. Pärast lõunasööki oli 2 tundi puhkust, millest esimene tuli veeta vaikselt lamades, teisel võis lugeda või kirjutada. Puhkusele järgnes jälle 2 tundi tööd ja siis kuni õhtusöögini vaba aeg. Kell 23 löödi lokku, mille järele pidi suvikodusse asuma täielik vaikus.

Esimesel nädalal korraldasime matka Käsmu ja sealt mootorpaadiga Kuradisaarele. Sõidul Kuradisaarele sai ühe pisikese kodutütrega, kes polnud veel kunagi paadiga sõitnud, palju nalja. Kui mootorpaat põrisesma hakkas, pistis ta kõvasti kisama, et paat läheb lõhki ja tema kukub merre ning upub. Rahunustasime teda, mis suutsime, aga kogu sõidu ajal oli ta hirmu pärast peaaegu „nahast väljas“. Ja paadist välja tulles juhtuski temaga „õnnelik õnnetus“: ta libises kivilt ja sulpsas vette. Vaat, siis tuli alles kisa! Aitasime ta veest välja ja igäiks andis talle midagi kuivemat kehakatteks, kuna tema märgade rõivastega dekoreerisime Kuradisaare puid paariks tunniks. Matkalt tagasi tulnud, tabas meid üldine suur õnnetus: meie kallale tormas nälg. Kuid selle vastu saime, Võsule jõudnud, söögitoast nii „head rohtu“, et pärast laulsime: „Valejänes hüppab kõhus, tuju meil nüüd üpris tõhus...“ (Lõppu ei mäleta enam.)

Teistest tähtsamatest ühisetevõttest esimesel nädalal oli muinasjutude-õhtu lõkke ääres — laupäeval, ja maskeraad pühapäeva-õhtul.

Teise nädala esmaspäeval lõime (juhtidekooli tüdrukud) telgi üles ja kaunistasime selle ümbruse, sest oli oodata vanema külaskäiku. Kuid teisel päeval lipuheiskamisele minnes märkasime, et telk oli „maha lastud“ ja kaunistused lammutatud. Otsustasime siis kõik uuesti korda seada ja järgmise öö telgis veeta. Seadsime sisse ka öövalve. Mina ühe TTG tüdrukuga pidin olema esimeses vahetuses, nimelt kl. 23—1. Algul oli päris tore olla, teised telgis kõik rääkisid ja naersid ja meilgi oli tuju üpris hea. Ent varsti jäid teised magama,

läks pimedaks ja hakkasime kartma, oli ju kõik nii vaikne — kuuldus ainult mere kohinat ja mändide mühinat; eelmise öö bandiite oli oodata ka sellel ööl. Järsku näeme, keegi tuleb jalgrattal ja jääb aia taha seisma. Hing jäi kinni hirmust ja käsi otsis vilenööri, kuid õnneks ei olnud seda tarvis, sest jalgrattur, nähes, et öövalve väljas on, sõitis minema. Hingasime kergemalt ja vaatasime kella — ainult 12 (vaimudetund, mõtlesin, kuid kaaslasele ei piiksatanudki sellest). Järsku kuuleme kabjaplaginat

Tartu kodutütred Võsul.

ja kaks hobust ilmub maja tagant välja. „Vaimud!“ ütlesime peaaegu ühest suust ja pistisime telgi poole jooksma. Telgi avause eest tagasi vaadates nägime, et ka üks mees jooksis meile järele. Ta küsis, kas hobused juba kaua aias olnud, ja ajas meie „vaimud“ sajatades minema. Tõmbasime hinge tagasi ja ootasime, mis edasi juhtub. Ega me kaua oodanudki, kui ilmus kolm noormeest aia taha, rätikud näo ette seotud. Nad alustasid juttu. Meie ei vastanud neile. Ega hirmuga vist kõnelda oleks saanudki. Kui siis üks agaraim „bandiit“ hakkas juba üle aia ronima, jooksin telki ja äratasin instruktori.

See pooluniselt ei leidnud oma treeningpükse üles ja ajas ühe tüdruku omad jalga, mis olid talle aga nii suured, et pidi neid käega üleval hoidma. Teise käega prille ette panes jooksis ta telgist välja, aga valesuunas. Kui siis viimaks ta „bandiit“ juurde viisime, hüppas see parajasti juba aeda sisse. Instrktor palus tal lahkuda, kuid ta ei kuulnudki seda, vaid jooksis telgi juurde ja tõmbas sellest välja ühe „heeringa“, enne kui talle järele saime. Nüüd läks lahinguks lahti! Instrktor võttis maast kaika, mida enne targu varuks olime pannud, ja ähvardas liüa. „Bandiit“ hakkas vist kartma, nähes, et olukord muutub tõsiseks, ja pistis jooksu, minnes tõmbas aga veel teise „heeringa“ välja. Kuid selle-eest sai ta ka instruktori kaigast tunda, mille see talle järele virutas.

Sellest öisest seiklusest koostasime nädala lõpul suurlõkkeks operi, mille ettekandmisel lõkkeõhtu külastajad naersid pisarateni.

Viimasel pühapäeval korraldas kodukaunistamiskool Võsul valmistatud tööde näituse. Et väljapanekuid oli palju ja suurem osa neist hästi õnnestunud, siis oli külastajate arv õige suur.

Õhtul lipulangetamisel olime ter ves koosseisus viimast korda koos, sest järgmisel hommikul pidid Saaremaa ja Pärnumaa tüdrukud juba ära sõitma. Enne lipu langetamist tehti teatavaks näitusel auhindade saajad ja anti juhtidekooli lõpetanuile tunnustused. Järgnesid aruanded kahe nädalase tegevuse kohta ja vanema lahkumistervitused.

Järgmisel hommikul saatsime saarlased ja pärnakad jaama ning lõunajal lahkusime ka meie ülejäänud Võsult.

Tartu sõites oli tuju üpris räbal, olid ju möödas lõbusad päevad ja tuli lahkuda toredatest tüdrukutest, kellega kahe nädala jooksul olime saanud häiks sõbruks. Kuid hellitasime lootust, et ehk järgmisel suvel kohutume kõik jälle, kuid siis juba kodutütarde uues suvikodus — Valgerannas.

Hilda Kiik.

Kodutütarde lõkkest.

23. sept. korraldasid kodutütred lõkkeõhtu, mis oli esimeseks sellelaadiliseks rühma tegevuses. Lõke õnnestus kõigiti hästi, milleks kaasa aitas ka haruldaselt selge ja soe õhtu.

Juba paar päeva varem otsisid pioneerid sobiva koha ja kandsid kokku küllaldaselt põletismaterjali.

Reede õhtul kell 6 oli ette nähtud kogunemine Tähtvere parki. Juba $\frac{1}{2}$ 6 oli osa tüdrukuid kohal ja üksikhaaval kogunes aina juurde. Ühiselt otsiti siis üles lõkkeplats. Ega see nii lihtsalt läinudki. Nii mõnegi jalad sattusid üle kraavi hüppamisel porri, aga see ei rikkunud tuju.

Hakkas hämarduma. Võtsime ruttu sobivad kohad ja rühmajuht Eha Tubin süütas tule traditsioonilise „süti, süti, lõke!“ saatel. Nagu ergutust saades tõusis leek kiiresti ja valgustas ümberolijaid, levitades mõnusat soojust ja vahel suitsugi, mis silmist vee välja võttis. Siis koliti lõkke pealtnuulepoolsesse külge ja häda ei olnud jälle midagi.

Rühmajuht Eha Tubin avas lõkke lühikese kõnega, tervitades kokkutulnuid ja soovides, et see kaunis lõkkeõhtu-traditsioon jääks püsima.

Lisati veel puid tulle ja siis alles saabus too õige lõkkemeeleolu. Kära vist kostis õige kaugele. Ettekanded olid huvitavad ja leidlikult kombineeritud. Kodutütred Heinaste, Sild, Neuman ja Palm manasid vaatajate silmi ette tüki ehtsat rüütliromantikat, mis õieti oli tragöödia, aga imelikul kombel mõjus vaatajate nae-

runärville. Hoogsalt jätkusid ettekanded, mis kiitusega vastu võeti. Vahepeal muidugi lauldi. Keset lõbusat tuju, kus keegi ei aimanud midagi halba, kostis lähedasest põõsast kahtlast krabinat ja keegi röögatas ebanimliku häälega. Tekkis paanika, kuna oldi ju säärases müstilises meeleolus, mida aitas süvendada tuli oma tontlikkude varjudega. Pea aga selgus, et olid hoopis oma kooli poisid, kes tahtsid tüdrukuid veidi hirmutada.

See vahejuhtum ainult tõstis tuju ja naeru jätkus sellest kogu ülejäänud õhtuks. Korraga ilmus tule juurde suur kaamel, keda juhtis araablane. Kaamel kui haruldus meie maal (tavaliselt võib teda näha ainult loomaaias) oli muidugi kõigi huviobjektiks; samuti araablane, kes kõneles sulaselget arabia keelt. Palju sellest aru ei saanud, aga tõlk ütles, et ta tervitab kõiki ja on õnnelik, et juhtus oma rännakul just meie lõkketule äärde. Aga tal ei olnud palju aega meie seltsis viibida ja varsti pärast araablase lahkumist pidime mõtlema kojuminekule.

Ilusa õhtu lõpetas Eha Tubin oma lühikese sõnavõtuga, millele järgnes sõprusring, kus lauldi „Eesti lipp“.

Nüüd jäi veel vaid tukid laiali ajada ja lahkuda.

Tulime sealt siis käsikaudu üle kraavide ja küntud põldude — oli kottpime ja õiget teed leida võimatu. Aga see kõik kuulus tolle toreda õhtu juurde.

Linda Pehk.

Sportist.

Sügise tulekuga lõpeb ka kergejõustiklaste tegevuse hooaeg. Iga sportlane võib pilku heita oma saavutustele ja hinnata oma töö tulemusi.

Meie koolide sportlaskonna saavutused on jäänud enam-vähem samale

tasemele, nagu nad on olnud juba aastaid. Mis meie kooli nime spordijutuga seob, on üksikud sportlased, mitte aga kogu kool. Kahel või kolmel viimasel aastal oli Tartu koolide peres keskmää-jooksudes kuulus meie end. ksv. Evald Kivivare. Tema lah-

kumisega kerkis asemele uus, veel parem, veel suuremate võimetega keskmaade-jooksja Eduard Nurk.

Kui hiljuti toimusid Tallinna tn. spordiväljal Tartu koolide vahelised kergejõustiku-võistlused, oli samal ajal Tamme staadionil SELL-i olümpiaad. Meie parim sportlane E. Nurk tuli 400 m jooksus ülivõimsalt esimeks ja mis veel üllatuslikum: tema tagajärg oli parem SELL-i olümpiaadil esinevate eestlaste tagajärgedest. Peale 400 m jooksu tuli E. Nurk võitjaks ka 100 ja 1500 m jooksudes ning tõkkejooksus III kohale.

Mis jääb meil veel ütelda? Ei midagi muud, kui et E. Nurga saavutused jäävad veel kauaks püsima meie koolide ajalukku.

Meie kogu õpilaspere sportlaskonna soov on, et meie keskel võrsunud ksv.-t E. Nurka võiksime juba lähematel aastatel näha sini-must-valge värvide kaitsjana.

Meie õpilaskonna esimese üritusena sel aastal toimusid Tallinna tn. spordiväljakul meie koolide klassidevahelised kergejõustiku-võistlused. Tagajärjed üksikutes alades kujunesid järgmisteks:

A-kl.

100 m jooks

	Kõrgushüpe
1. Kaal 12,4	1. Panksepp 1.50
2. Kruusmaa 12,6	2. Aljako 1.50
3. Pinka 13,0	3. Lepik 1.50

1000 m jooks

	Kuulitõuge (4 kg)
1. Jurss 3 m. 15,9 s.	1. Teemant 11.50
2. Kaal	2. Annus 11.27
3. Koppa	3. Kaarna 10.96

Kaugushüpe

1. Annus 5.80	1. Annus 45.50
2. Kruusmaa 5.69	2. Kruusmaa 41.88
3. Aljako 5.51	3. Kaarna 37.84

B-kl.

60 m jooks

1. Kuus 8.0	1. Sudist 1.45
2. Kera 8.2	2. Värk 1.45
3. Sudist 8.4	3. Tobias 1.45

400 m jooks

1. Kuus 60.0	1. Säga 13.78
2. Riomar 60.7	2. Värk 13.73
3. Kera 62.0	3. Sudist 12.52

Kaugushüpe

1. Kuus 5.37
2. Sudist 5.24
3. Saag 5.22

Meie kool võtab osa ka TKSE poolt korraldatavaist käsipalli-võistlusist. Keskkooli meeskond on sel aastal eriti tugev, ja neilt võime loota kõige paremat. Sellevastu Kommertskooli meeskond on nõrgem ja temale ei saa meie asetada kuigi suuri lootusi.

Elame, näeme. Pikk talv on ees. Järgmistes „Iloli“ numbrites võime võib-olla tagasi vaadata esimestele saavutustele, siis näeme, kuivõrd hästi suudame kaitsta kooli nime. Tahaksime loota, et Spordiringi juhatus teeb kõik, mida suudab, spordi taseme parandamiseks meie koolide sportlaskonnas, ning soovida edaspidistest kooli-vahelistest võistlustest osavõtjatele suurt üksmeelt ühise ülesande täitmisel.

Martin Annus.

K O O L I T E L U

Õpilaskonna esimehe valimine.

Käesoleval õppeaastal 23. septembril kell 12 toimus kooli ruumes õpilaskonna esimehe valimine.

Kandidaate oli esitatud kaks: õpilaskonna esinduse poolt Martin Annus ja õpilasarühmituse poolt Felix Pärtelpoeg.

Suure häälteenamusega valiti õpilaskonna esimeheks Martin Annus, kes sai 306 häält, kuna Felix Pärtelpoeg sai 100 häält.

Vello Lepik.

Muusikaringi

avakoosolek toimus esmaspäeval, 3. okt. kell 18.00.

Koosolijate rohkuse tõttu kujunes valimine õige pinevaks ja sõnavõtu-rohkeks.

Juhatuse koosseis kujunes järgmisteks: Endel Ainla — juhataja, Anneliis Simm — juhataja abi, Endel Koppa — laekur, Laine Põllusaar — sekretär, Laine Lindpere — sekretäri abi.

Muusikaringi hooldaja-õpetajaks on hr. O. E. Eomois.

Endel Ainla.

Kunsti- ja Reklaamring.

5. oktoobril k. a. toimus „Kunsti- ja Reklaamringi“ juhatusliikmete valimine. Pärast eelmainitud valimisi jagasid juhatusliikmed omavahel ametid järgmiselt: Enn Kera — juhataja, Friedrich Suur — juhataja abi, Tiina Sepp — sekretär, Heino Kalmre — laekur ja Koit Silla. Ringi hoold.-õpetajaks on prl. Sisask.

„Kunsti- ja Reklaamringi“ esialgsesse tegevuskavva võeti: 1) Õpilajakirja „Iloli“ illustreerimine, 2) „Iloli“ kaanekavandi võistlus, 3) käekirja-võistlus, 4) „Pallase“ näituste külastamine, 5) linoollõigete lühiajaline kursus.

Ringi juhatus loodab, et kõik õpilased, kel on südamelähedane kujutava kunsti edu ja areng, astuvad „Kunsti- ja Reklaamringi“, ja soovib uuele hooldaja-õpetajale edu ja püsivust viljakaks juhatustandvaks tööks.

Enn Kera.

Humanitaarring.

Oktoobri algul kolme ringi ühisel koosolekul valiti ka Humanitaarringi juhatus.

Juhatus oma esimesel koosolekul jaotas ametid järgmiselt: ringi üldjuht — Ludvig Kruusmaa, matemaatika-loodusloo sektsiooni juhataja — Haldja Sild, kirjandussektsiooni juhataja — Harjo Tari, usulis-eetilise sektsiooni juhataja — Aliia Kõdar, sekretär — Hilda Kiik.

Hooldaja-õpetajaks on pr. L. Vihalem.

Humanitaarringil on õpilaste isetegevuspõllul täita väga suur osa. Olles üks elujõulisemaid ringe meie koolide peres, tuleb Hum.-ringil korraldada vaidluskoosolekuid, mitmesuguseid loenguid, võistlusi kirjanduslikul alal jne.

Ringi käesoleva õppeaasta töökavas on palju uudseid üritusi. Esimeseks selliseks ürituseks on „Omaloominguline õhtu“ 15. okt., kus õpilased esinevad oma luuletuste ja kirjanõiditega.

Loodame aktiivset osavõttu Humanitaarringi tööst.

Harjo Tari.

Spordiring.

Spordiring algas tänava oma tegevust kooli kergejõustiku esivõistlustega, millest osavõtt oli väga elav. Tänavusel hooajal kavatakse veel korraldada kooli käsipalliturniir tütar- ja poeglastele, käsipalli välkturniir ja sisekergejõustiku-võistlused. Peale selle võtab Spordiring osa Tartu Koolide Spordiringide Esindusühingu (TKSE) poolt korraldatavast koolidevahelisest korv- ja võrkpalli-võistlustest.

Ringi juhatusse kuuluvad: hooldaja-õpetaja — prl. A. Kivi, juhataja — Eduard Nurk, juhataja abi — Salme Heinaste, sekretär — Arnold Killomann, laekur — Felix Kommusaar, vabaliige — Nora Neumann.

Felix Kommusaar.

Malering.

Hooldaja-õpetaja — hr. E. Krahn.

Juhataja — Elmar Mikkel, abi — Volli Lepik, sekretär — Heinrich Pärn, laekur — Kalju Kääri, vabaliige — Karl Kivastik.

Huvi male vastu on meie koolides tunduvalt tõusnud. Maleringi juhatus püüab algajale mängimisoskuse omandamisel kõigiti kaasa aidata ning teha kõik õpilaskonna malleletaseme tõstmiseks.

Tegevuskavas on turniire ja klassidevahelisi võistlusi. Võimaluse piires korraldatakse simultaane. Algajale õpetatakse avanguid, samuti tähtsamaid „võtteid“ kes- ja lõppmängus.

Elmar Mikkel.

Laskuring.

3. okt. k. a. leidis aset meie koolide Laskuringi juhatusliikmete valimine. Asjastuhvituid oli kokku tulnud rohkesti, mistõttu koosolek kujunes üsna sõnavõturohkeks ning meeleolukaks. Juhatus koosseis kujunes järgmiseks:

Elmar Hermann — juhataja, Elmar Sütt — juh. abi, Paul Saks — laekur, Bernhard Leisson — kirjatõimetaja, Aksel Teemant — varahoidja. Hooldaja-õpetajaks on hr. A. Tannia.

Kui Laskuring pole ehk varemõil arenemisaastail leidnud erilist poolehoidu teiste vanemate ringide kõrval, siis tänava loodame, et Laskuring suudab end läbi lüüa. Meie kodumaa esilaskurid suudavad püsida suurriikide laskuritega samal tasemel, suudavad olla isegi paremad, saavutades üha uusi rekorde. Ega siis meiega suuda eemal püsida säärasest huvialast. Loodan, et tänava kõik aitavad kaasa Laskuringi edukaks arenemiseks, niipalju kui see kellelgi võimalik. Seks soovin kõigile Laskuringist huvitatuile õnne ja edu edaspidiseks tööks.

Elmar Hermann.

„Pallase“ kunstinäitusel.

Näitus avati 25. sept. ja kestis 9. okt. Tänavu laskis „Pallas“ välja seitse andekat kunstnikku, kelle töid oli suurel hulgal „Pallase“ kolmes saalis.

Õlimaalid olid kõik ilusad ja värviküllased. Silma paistis H. Mikkman'i suuremõduline „Mehoportree“, kus nägime head värvide käsitlust ja huvitavaid valgusnünasne. Hea mulje jättis P. Aaviku kompositsioon „Kalapuhastajad“.

Skulptuuritöid oli esitanud suurel hulgal L. Söber. Kunstnik on võtnud oma ülesannet väga tõsiselt ja loonud huvitavaid figuure. Tema tööde juures võisime tähele panna pisut moonutatud anatoomiat, aga üldmulje oli siiski hea.

Graafikast oli esitatud A. Veberi kunsti-päraseid gravüüre. Tähelepanu äratasid eriti ilusad portreed külmõõias, kuid huvitavad olid ka peened ning kunstipärased puugravüürid ja maastikumotiivid.

Kunstinäitus pakkus palju huvitavat, ilusat ja rõõmuga võib mainida, et eesti kunstnikkude pere on rikastunud seitsme noore ja anderikka kunstniku võrra.

Friedrich Suur.

Humanitaaringi kirjandussektsooni omaloomingulisest õhtust.

15. okt. toimus kooli ruumes Humanitaaringi kirjandussektsooni korraldusel omaloominguline õhtu, mis oli esimene sellelaadne üritus Humanitaaringil. Õhtust oli kogunenud osa võtma 150—173 õpilast. Kasnad olid tulnud puhtkirjandusliku ja kunstilise aje sunnil või pärast ettekandeid publikule võimaldatud tantsu etteast, on raske otsustada.

Avasõna ütles kirj.-sekt. juhataja Harjo Tari, tänades kõiki õhtust osavõtjaid ja paludes mitte väga teravalt arvustada noori, julgeid loominguks. Järgnes klaveril Privosky „Kui viiul nutab...“, mille Karin Vända esitas korralikult. Linda Simoni lühijutt „Elus on ilusaid käänukohti“ autori esitusele andis ilusa pildi tütarlapse noorpõlvest teelahkmeni, kus tuleb valida elukaaslane. Tundus vaid, et lõppjatk oli liig moodiselt ajakirjalik. Th. Oesten'i „Alpenglühcheni“ esitas Leili Rehela julgelt ja korralikult. Järgnesid noore Lehte Michelsoni luuletused „Sügis“, „Igatsus“ ja „Kannataja“ autori ja „Emake“ Haldja Silla esitusele. Parim neist oli müstiline „Kannataja“. Selle sisulise puudusena võiks vahest märkida kannataja arvatavat surma ristipuul, mis liialt vihjab Jeesuse surmale, kuna siin on kannatajaks naine, keda rahvas peab nõiaaks. Miks? — Jääb arusaamatuks. „Emakesest“ läks osa kaduma, eriti just tagapool istuval publikul, liiga tasase ettekande tõttu. Silvi Mündi ja Nora Neumann'i ettekantud „Valss“ sai elava aplausi osaliseks.

Harry Ainsoo (Hanson) ajaloolise tagapõhjaga jutustus „Aastasadu tagasi“ oli sisuliselt elav ja kohati põnevgi, põimitud romantiliste sugemetega. Puudusena paistis silma kohati liigne sarnasus Ed. Bornhöhe „Tasujaga“, kuigi ei saa öelda, et seda oleks jäljendatud. Tobiase ettekanne oli elavalt sorav ja korralik. Godar'i „Valss“ Maimu Põllu esitusele oli laimatu. Eriti elava aplausi sai aga Maarja Paris'e ettekantud soolotants.

Ellen Vasemäe luuletused „Varakevadel“ ja „Päev pärast pidu“ autori esitusele olid täiesti head, eriti just esimene, kuigi teine kutsus kogu kuulajaskonnas esile sagedaid naerupurskeid. T. Palmroth'i „Häme-laulu“ kandis ette soome keeles Aino Jakobson üle ootuste hästi, mistõttu pälvis elava aplausi.

Ettekannete osa lõppes Humanitaaringi juhataja Ludvig Kruusmaa sõnavõtuga, milles veel kord tänas kõiki õhtust osavõtnuid, eriti tegelasi, ja andis lootusi, et Humanitaaringilt võib loota veel teisigi huviküllaseid õhtuid.

Järgnes seltskondlik osa ringmängu ja tantsuga. **Enn Kera.**

T. K. kodutütarde rühmast.

See oli 12. sept., kui kodutütred kogunesid kooli ruumidesse esimesele üldkoosolekule. Päevakorra tähtsamaks punktiks oli rühmajuhatause valimine, mis kujunes järgmiseks: rühmajuhataja — Eha Tubin, abid —

Hilda Kiik ja Haldja Sild, laekur — Aino Kuusma, abi — Olga Rappin, kirjatoimetaja — Linda Pehk, abi — Karin Tappo.

Üldse töötab rühm 10 salgaga:

1. Ilo — juht Eha Tubin.
2. Liilia — juht Haldja Sild.
3. Põhjätähd — juht Linda Lõokene.
4. Leek — juht Laine Lepson.
5. Vikerkaar — juht Helju Seitam.
6. Virmalised — juht Aino Kuusma.
7. Tulevik — juht Laine Lindpere.
8. Kannikesed — juht Helene Puusepp.
9. Sinilill — juht Aino Purkas.
10. Päike — juht Ellen Reevits.

Ka on rühmal sel aastal esmakordselt revisjonikomisjon, kuhu kuuluvad järgmised kodutütred: Helju Seitam (juhataja), Linda Lõokene ja Salme Heinaste.

Tähtsama üritusena sel sügisel väärrib nimetamist lõkkeõhtu, mis korraldati 23. sept. algusega kell 6 Tähtvere metsas. Lõke õnnestus kõigiti ja tüdrukud tulid tagasi parimas meeleolus. See oli esimene rühma omavaheline lõke ja loodame, et ta viimaseks ei jää, vaid igal aastal uuesti korraldatakse.

18. sept. oli ka väike matk Vasulasse, millest eriti palju osavõtjaid polnud, kuid mis siiski lõbusaks ja tujuküllaseks kujunes.

Haldja Sild.

Koolitöö kalender.

4. okt. 1938. a. — loomakaitsepäev; 15. okt. — hõimupäeva aktus; 29. okt. — õppetöö seisab; 31. okt. — õppetöö seisab, usupuhastusepäha; 11. nov. — langemispäev, Poola Vabariigi aastapäev; 18. nov. — Läti Vabariigi aastapäev; 6. dets. — Soome Vabariigi aastapäev; 22. dets. — õppetöö seisab jõulupühiks.

9. jaan. 1939. a. — õppetöö algus; 14. jaan. Tartu vabast. päev; 16. veebr. — Leedu Vabariigi aastapäev; 24. veebr. — Eesti Vabariigi aastapäev, õppetöö seisab; 25. veebr. — õppetöö seisab; 1. märts — palvepäev, õppetöö seisab; 15. märts — Ungari rahvuspäha; 25. märts — aastumaarjapäev, õppetöö seisab; 1. aprill — õppetöö lõpp ülestõusmispühiks; 17. aprill — õppetöö algus; 1. mai — kevadpäha, õppetöö seisab; 13. mai — loodus- ja muinsuskaitsepäev; 17. mai — heatahtepäev; 18. mai — taevaminemispäha, õppetöö seisab; 26. mai — õppetöö lõpp prog. I ja II kl. ja tütarlastele; 28., 29. mai — nelihäd, õppetöö seisab; 30., 31. mail ja 1. juunil — uute õpil. vastuvõtm. prog. I—III ja reaalk. I kl. ja kutsekeskkoolis; 31. maist — 10. juunini — riigikaitse õpetuse eripäevad; 10. juunil — õppetöö lõpp suviseks vaheajaks riigikaitse eripäevadest osavõtnud õpilastele; 12., 13., 14. juunil — uute õpilaste vastuvõtmine progümn. IV ja V, reaalkooli II ja III klassides, gümnaasiumides, õpetajate seminarides ja kõrgema astme ühis- ja poeglaste kutsekoollides.

T. K. K. Kodutütarde Rühma punktide tabel 1938./39. õppeaastal.

Koht	Salga nimetus	Punktide keskmine	Punkte	Kodutütarde arv	Kolm suurima punktide arvuga kodutütar
1.	Ilo	287	2597	9	1) Eha Tubin 565 p. 2) Hilda Kiik 448 p. 3) Anfissa Antsov 443 p.
2.	Lilliia	286	2580	9	1) Haldja Sild 383 p. 2) Laine Lindpere 335 p. 3) Elsa Käiss 322 p.
3.	Leek	218	1310	6	1) Olga Räpin 331 p. 2) Santa Tappo 251 p. 3) Karin Tappo 240
4.	Põhjatähed	187	1312	7	1) Salme Heinaste 338 p. 2) Öie Pelliste 232 p. 3) Endla Pöder 204 p.
5.	Vikerkaar	162	2110	13	1) Karin Vända 257 p. 2) Lia Ehrigis 256 p. 3) Elfriede Unt 198 p.
6.	Virmalised	146	1171	8	1) Aino Namn 188 p. 2) Aino Palm 170 p. 3) Silvi Münt 186 p.
7.	Tulevik	144	1158	8	1) Linda Raudoja 205 p. 2) Linda Tomson 197 p. 3) Ruth Tops 157 p.
8.	Kannikesed	137	1239	9	1) Hayde Ruskak 230 p. 2) Laine Tomson 197 p. 3) Anfissa Antsov 443 p.
9.	Maikellukesed	85	339	4	1) Nora Neumann 142 p. 2) Eha Tubin 565 p. 3) Anfissa Antsov 443 p.
Kogu rühm		189	13816	73	2) Hilda Kiik 448 p. 3) Anfissa Antsov 443 p.

„Iloli“ aastatellijad.

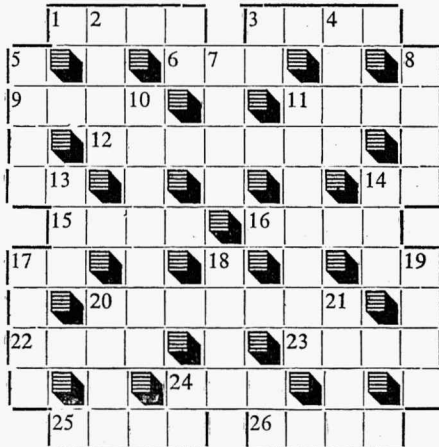
	klass	%%	õpilasi	telli- jaid
1., 2., 3.	Kommerts-k.	I	100	41
	Kommerts-k.	II	100	30
	Kaub.-kooli	IV	100	21
4.	Kaub.-kooli	I	91	46
5.	Progüm.	IV	90	29
6.	Ärindusk.	I	89	36
7.	Ärindusk.	III	80	20
8., 9.	Kaub.-kooli	III	79	42
	Progüm.	V	79	24
10.	Progüm.	III	77	39
11.	Kaub.-kooli	II	75	48
12.	Ärindusk.	II	68	41
„Iloli“ aastatellij. kokku:			85	417
				354

Koolides on „Iloli“ aastatellijaid.

	%%	õpilasi	telli- jaid
1. Kommerts-kool	100	71	71
2. Kaubanduskool	84	157	132
3. Progümnaasium	82	92	75
4. Ärinduskool	78	97	76

Ristsõna-mõistatus.

Koost. Anatoli Jakk.

Paremale: 1. Armastus ladina keeles. 3. Vana eesti mehenimi. 6. „See“ vene keeles. 9. Eesti kirjanik. 11. Päris. 12. Endine Eesti kirjastaja ja põllumeeste juhte. 14. Jõgi Lätis. 15. Katab kartulit. 16. Kristliku noorte organisatsiooni nimetus lühendatult. 20. Kuulus Itaalia 17. sajandi kunstnik. 22. Eesti sõjaminister. 23. Linn Eestis. 24. O. Lutsu teos. 25. Sirgjooneliselt. 26. Vastuhakk.

Alla: 2. Eesti naisenimi. 3. Mina. 4. Maks. 5. Kauga aja eest. 7. Vajalik tee joomiseks. 8. Soo. 10. Auaeste sõjaväes. 11. Mitte alumine. 13. Puu osa. 14. Rohuline lagendik. 17. Eesti luuletaja. 21. Kena.

Vastutav peatoimetaja: **L. Vihalem**. Keeleline korrektor: **J. Valgma**. Kunstiline nõuandja: **V. Sisask**. Majandusjuht: **E. Moss**. Talitusjuht: **K. Väärsi**. Tegevtoimetaja: **E. Kera**. Toimetus: **E. Mikkel** (sekretär), **L. Kruusmaa**, **E. Vasemägi**, **A. Kõdar**, **L. Pehk**, **A. Killomann**. Talitus: **A. Miitel**, **V. Lepik**.

Kõiksuguseid
MUUSIKARIISTU,
KEELI, OSI JA
TARBEID

leiate suures valikus

ED. UUEDEL'i

muusikariistade ärist
ja tööstusest

Tartus, Raekoja 4.

MEISTERFOTOGRAAF

JAAN EHAPALU

Tartus, Aleksandri 10,
telefon 9-77.

Moodsaim kunstvalgus-
tus-ateljee.

Päevavalgus-ateljees gru-
pid kuni 60 inimeseni.

Kvaliteet-töö.

Esimene eesti

Mesikoogi

tööstus

J. LILL

Tartus, Võidu 29

VEENDUGE

V. RAUDSEPPA

KOHVI

headuses
MAITSELT,
AROOMILT JA
VÄLJAANNILT
ületamatu.

Tartu, Võidu 10
telefon 6-85.

Tarvitage ainult A/S. „KEMAKS'I“

SÖÖGIÄÄDIKAT

Ainuesitaja

V. RAUDSEPP,

Tartu, Võidu 10, tel. 6-85.

Lilleäri „flora“

Tartus, Rüütli 10.

Soovitan odavate hindadega kõiksuguseid
õitsevaid lõik- ja potililli ja lillekorve.

Dekoratsioonide, pärgade ja muud telli-
mused täidetakse korralikult ja maitsekalt.

**Tehke kaastööd „Iloli“
järgmisele numbrile!**

● Valmisrõivaste ja tellimiste äri

GUSTAV MARK

● Tartus, Aleksandri 9

● Suures valikus naiste- ja meeste-rahvaste

VALMISRÕIVAID

● Töö korralik!
Hinnad odavad!

Kõige soodsamalt ostate koolitarbeid ja raamatuid

A. Saat'e

kirjutusmaterjali ja raamatukauplusest

Tartus, Raekoja 2

Raamatuid
uusi ja tarvitatud —

Tapeete
maitsekaid ja odavaid —

Seemneid
aedvilja, lillede ja söögi-juurikate kasvatamiseks

ostate odavamalt ja soodsamalt

J. Vanatalu

ärist

Tartus, Võidu 11, tel. 3-97

- Raamatud
- Kirjutustarbed
- Joonestus- ja maalimistarbed
- Paberikaubad
- Trükitööd
- Kõitetööd
- Kunst-nahatööd

oma kirjastus — pealaod

POSTIMEHE

Raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplus

Tartus, Suurturg 16
Telef. 2-50

ÕPILASED!

Tellige ja ostke kõik oma valmisrõivad

A. VALDSON'i

valmisrõivaste ja tellimisärist

Tartus, Aleksandri 1
Telefon 12-66.

Meie valikurikkast laost leiata alati soodsail maksutingimusil

FOTO-, JAHI- JA ELEKTRITARBEID

VIDRIK SÄRG & Ko

Tartus, Võidu 10, telef. 78

Fotoamatöör- ja elektriinstallatsioonitööde vastuvõtmine

Müük en-gros ja en-detail